

"De Korhaan"

jaargang 36 - januari 2008 - nr. 1

Woordje van de voorzitter

Onze vereniging rondde in 2007 de kaap van 55 jaar. Op 18 maart 1952 werd "Afdeling Noorderkempen" boven de doopvont gehouden: 2008 wordt dus ons 56ste jaar.

Om dat enigszins in de bloemetjes te zetten hebben we gekozen voor een nieuwe cover van ons afdelingstijdschrift. Als voorzitter heb ik onze huiskunstenares Rita Van Herck de vrije keuze gelaten voor een nieuw ontwerp ... ik denk dat ze in haar opzet geslaagd is en dat ze ons een mooie, nieuwe 'Korhaan' heeft aangeboden. Rita, bedankt hiervoor.

Het jaareinde is telkens opnieuw een moment om terug te blikken. In onze afdeling is het niet anders.

Hoe hebben we 2007 afgewerkt ? ... niet slecht mag ik melden.

Begin december telde onze afdeling 512 leden. Knap toch voor zo'n kleine afdeling als de onze! Tijdens het afgelopen jaren hebben we tal van succesvolle activiteiten georganiseerd: Vogelcursus, Nacht van de Vleermuis, Nachtvloedernacht, Dag van de Trage Wegen, ... Een hele reeks activiteiten die druk werden bezocht door natuurvrienden.

Deze activiteiten konden niet plaatsvinden zonder de puike inzet van de "*bestuursploeg*" ... een groep gedreven natuurliefhebbers die ik hier toch even in de schijnwerpers wil zetten.

Dames en heren, bedankt voor jullie gewaardeerde inzet.

Naast de bestuursploeg zijn er nog tal van liefhebbers die zich op regelmatige basis inzetten voor onze vereniging.

De "*leden van de adviesraden*" (MINA-raad, GECORO, Cultuurraad), verdedigden op geregelde tijdstippen 'ons' natuurvriendelijk standpunt ... een 'groene' en 'natuurlijke' leefomgeving waar het goed is om leven, met een mooie variatie aan fauna en flora. Onze "*Beheersploegen*" proberen dit standpunt zichtbaar te maken in onze reservaatjes en in de wegbermen

waar talloze planten en dieren terug een 'nieuwe' thuis vinden.
Dames en heren, voor jullie eveneens een bloemetje.

De "*Korhaan-ploeg*" is een eerder kleine, maar zeer enthousiaste groep medewerkers, die er 4 keer per jaar voor zorgt dat U als lezer kunt genieten van ons afdelingstijdschrift

Dames en heren, bedankt voor jullie gezellige inzet.

Ik mag ook de "*Werkgroepen*" niet vergeten ... de liefhebbers die alle wezens, klein of groot, plant of dier, proberen op naam te brengen, te inventariseren, te monitoren, te noteren, ... Dankzij hun jarenlange inspanning weten we ondertussen wat er zoal in onze gemeentes leeft ... de biodiversiteit van onze omgeving.

Dames en heren, bedankt voor de jarenlange inspanningen op dit vlak.

En tenslotte mag ik "*jullie*" niet vergeten. De "*Leden van onze afdeling*". De mensen die geïnteresseerd zijn aan "natuur & milieu" en dat duidelijk willen maken door lid te zijn (en hopelijk te blijven) van "Natuurpunt Noorderkempen" ... die jonge vereniging van 56 jaar oud.

Bij het begin van een nieuw jaar moet je ook vooruit durven blikken.

Voor 2008 heeft het bestuur opnieuw getracht een zo gevarieerd mogelijk programma op te stellen. De nadruk ligt dit jaar zeer zeker terug op "Natuur in de buurt". We gaan terug op zoek naar "planten en dieren" in onze onmiddellijke omgeving. In het "Grenspark" wandelen we langs een verscheidenheid aan wandelpaden; op zoek naar de prachtige natuur in "de Heide". Ook andere interessante gebieden - De Maatjes en het Beekdal Kleine Aa - komen aan bod.

De "natuur" in onze tuinen interesseert ons ook nog steeds. Wat fladdert of foerageert er in onze tuinen? Wat leeft in onze tuinvijvers? Welke vlinders bezoeken onze bloemenborders? Acties zoals 'Vogels voeren en beloeren', 'Gewriemel zonder piemel' en de "Tuinvlindertellingen" moeten Natuurpunt-leden aansporen om de 'natuur' in hun tuin beter te leren kennen.

We hebben ook dit jaar enkele 'grote' activiteiten gepland. In verschillende natuurgebieden gaan we op zoek naar "Vogels" tijdens onze 3de Vogelcursus. Het succes van de afgelopen jaren maakte dat we terug van start gaan met een nieuwe cursus. In een vervolgcursus krijgen de cursisten van de afgelopen jaren de kans zich te vervolmaken.

Het succes van de Nachtvlindernacht ligt aan de basis van het inrichten van een "Nachtvlindercursus" tijdens de zomervakantie. In het najaar staan dan de Paddenstoelen in het daglicht tijdens een "Paddenstoelencursus".

Wij rekenen uiteraard op een massale opkomst.

Het wordt ongetwijfeld een interessant en boeiend 2008.

Joris Pinseel

Quizen met Natuurpunt Noorderkempen

De volgende quizen staan op ons programma:

8 februari 2008	Quiz Wij aan de Grens	Essen-Statie
15 maart 2008	Quiz-IHAM Reet	Reet
18 april 2008	Quiz VIVA-SVV	Essen-Volkshuis

Reeds gespeeld

7 september 2007	Quiz Heidebloem	6de plaats
5 oktober 2007	Quiz Groten Toer Joggers	6de plaats
19 oktober 2007	Quiz Esak	4de plaats
17 november 2007	Quiz Natuurpunt-Lier	3de plaats
1 december 2007	Quiz KAV-Centrum	14de plaats

De kalender is mogelijks voor wijzigingen vatbaar.

Neem dus eerst contact op met:

- **Inlichtingen: Dirk Vilijn (tel. 03/667.47.96)**

Onze boekenwinkel

Momenteel beschikken we nog over een aantal natuurboeken. Tijdens een aantal promotie-activiteiten werden ze te koop aangeboden. Wij geven nu alle leden de kans om 'goedkoop' een interessant boek aan te schaffen. Misschien een idee voor een verjaardag of speciale gelegenheid.

Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide	€ 11,50
Geneeskrachtige kruiden en planten	€ 6,50
Zangvogels	€ 5
Paddestoelen	€ 6
Dieren en planten in de tuin	€ 6,50
Vijvers & waterpartijen	€ 6,50

De boeken worden niet per post opgestuurd!

Indien U ze wenst te bestellen (en afhalen) gelieve contact op te nemen:

- **Inlichtingen: Joris Pinseel (tel. 03/667.57.97)**

Cursus Vogelzang voor beginners 2008

Natuurpunt Noorderkempen richtte reeds tweemaal een cursus vogelzang in voor beginners. Zowel in 2006 en 2007 kende de cursus een groot succes. In overleg met lesgever Glenn Vermeersch, vogelspecialist van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, werd daarom afgesproken om in 2008 opnieuw een cursus vogelzang in te richten.

In 2008 organiseren we een cursus vogelzang voor zowel beginners als gevorderden. Voor de beginners bestaat de lessenreeks uit twee theorielessen en vier praktijklessen. Voor de gevorderden zijn er enkel vier praktijklessen in de vorm van wandelingen met een gids.

In de beginnerscursus hebben we aandacht voor een twintigtal soorten, namelijk de meest voorkomende huis- en tuinvogels. Per les worden tien soorten behandeld. Door het beperkt aantal per les kunnen we langer stilstaan bij elke vogelsoort. We besteden dan ook de nodige aandacht aan beeld en geluid.

Omdat de gevorderden de vorige jaren de nodige theoretische achtergrond hebben verworven, richten we voor hen enkel praktijkwandelingen in. In afspraak met hun gids kunnen zij de nodige aandacht besteden aan de zang van niet-alledaagse vogels.

Theorielessen

De theorielessen gaan door in Natuureducatief Centrum de Vroente, Putsesteenweg 129 te Kalmthout:

- Theorieles 1: vrijdag 7 maart 2008 van 20u00 tot 22u00
- Theorieles 2: vrijdag 11 april 2008 van 20u00 tot 22u00

Praktijklessen

De vier praktijkwandelingen voor beginners en gevorderden gaan door op dezelfde data en locaties, maar er zijn telkens voldoende gidsen om elk van beide groepen apart te begeleiden.

- **Praktijk 1:** zaterdag 8 maart 2008: van 7u30 tot 10u30:
Wildertse Duintjes: afspraak aan de parking van de Wildertse Duintjes (bij viaduct van Essen-Wildert).
- **Praktijk 2:** zaterdag 12 april 2008: van 7u00 tot 10u00:
Kalmthoutse Heide: afspraak aan de 'Ster': kruising Kastanjedreef en Verbindingsstraat te Kalmthout.
- **Praktijk 3:** zaterdag 17 mei 2008: van 6u00 tot 9u00:
Kalmthoutse Heide: afspraak aan parking Noord aan de Verbindingsstraat te Kalmthout.
- **Praktijk 4:** zaterdag 7 juni 2008: van 6u00 tot 9u00:
De Maatjes: afspraak aan de Kerk van Nieuwmoer

Cursus Vogelzang Beginners:

2 theorielessen (met cursus) en 4 praktijkwandelingen (met gids)
Inschrijvingsgeld: €15

Cursus Vogelzang Gevorderden:

4 praktijkwandelingen met gids
Inschrijvingsgeld: €5

Inschrijven is noodzakelijk en kan door storting van €15 voor de beginners en €5 voor de gevorderden op rekeningnummer 000-0415380-26 van Natuurpunt Noorderkempen met vermelding van 'Cursus Vogelzang Beginners' of 'Cursus Vogelzang Gevorderden'.

Er worden maximaal 30 deelnemers in de beginnersgroep en 15 deelnemers in de groep gevorderden toegelaten.

Meer informatie te bekomen bij:

Joris Pinseel (tel. 03/667.57.97)

info@noorderkempen.be

In memoriam Peter Dossche

Peter Dossche werd geboren te Antwerpen op 09/03/1925 en is (dus op 82-jarige leeftijd) overleden, op 18/10/2007 te Wuustwezel. Dit na een lange ziekte en een korte ziekenhuisopname. Hij was van jongsaf geïnteresseerd in de natuur en gaf tot op het allerlaatste blijk van deze interesse en van zijn gehechtheid aan de Kalmthoutse Heide.

Peter was jarenlang trouw lid van onze vereniging. We zullen hem blijven herinneren als een uitmuntend vlinder- en libellenkenner.

Zijn gedrevenheid om de soorten te leren kennen zal ons altijd bijblijven.

Peter, het ga je goed.

Joris Pinseel

Essense bermen ... meer dan de moeite

Al verschillende jaren worden een aantal kilometer Essense wegbermen op ecologische wijze beheerd. Anno 2008 gaat het reeds om een 30-tal kilometer. Door een uitgekiend maaibeheer en onderhoud merken we dat heel wat (ooit) typische planten uit de streek terug opduiken in de beheerde

bermen. Uiteraard werd hier een daar een handje toegestoken door het aanplanten en/of inzaaien van een aantal soorten.

In veel gevallen werd een start genomen in een gefreesde en afgeschuinde berm. Voor deze werken konden we een beroep doen op de gemeentediensten. Op die zwarte aarde werden een aantal soorten ingezaaid en/of aangeplant: margriet, klaproos, korenbloem, ... Het 1ste jaar reeds gaf dit een prachtig resultaat.

De volgende jaren was het nodig deze bermen regelmatig te maaien (met afvoeren van het maaisel). Dit maaisel wordt op hooiruiters gestapeld die op bepaalde plaatsen blikvangers zijn in het landschap. Van waardevolle soorten wordt zaad verzameld dat ten gepaste tijde elders of ter plaatse opnieuw wordt ingezaaid.

In andere bermen vertrokken we van de reeds bestaande toestand en door maaien en afvoeren werden bepaalde stukken de moeite waard. Ook hier verschijnen terug mooie bloeiende planten als Margriet, Rode klaver, Schermhavikskruid, ...

Ook de slootranden worden onder handen genomen zodat de aangrenzende landbouwers weinig of geen last krijgen met opdringerige soorten als brandnetel, distel of braam.

Het overgrote deel van de belendende eigenaars zijn trouwens meer dan tevreden met de opwaardering van de bermen.

Na enkele jaren verkregen we zo een aantal kilometer met bloeiende bermen. Heel vaak zijn ze gelegen langs rustige landelijke wegen die opgenomen zijn in het fietsknopennetwerk, zodat jaarlijks 100-den fietsende toeristen kunnen genieten van de bloemenpracht.

En of ze hiervan genieten ... complimentjes krijgen we genoeg.

Zo zijn er bloemenbermen gelegen langs het Rose Grononpad, Beylestraat, Sint-Jansstraat (nabij de Bakkersmolen), Dondersteen, Ringelse Hoeve en Kasteelbeemd.

Feit is nu ... een mooie berm verdient onderhoud ... onderhoud gebeurt door liefhebbers ... er zijn momenteel te weinig liefhebbers om te komen helpen ...

Vandaar nu onze oproep naar iedereen met een hart voor natuur ... als u af en toe een momentje tijd hebt, bent U van harte welkom om de handen uit de mouwen te steken tijdens een beheersmoment in één of andere Essense berm.

- **Inlichtingen: John (tel. 03/667.43.01)**

De wereld rond met VTB-VAB

De volgende interessante presentaties vinden plaats in het Cultureel Centrum "De Oude Pastorij", Essendonk, 3 te Essen-Centrum:

dinsdag 15 januari 2008	China	20.00u.
dinsdag 19 februari 2008	Portugal	20.00u.
dinsdag 11 maart 2008	England's West County	20.00u.

Inkomrijzen: Leden VTB-VAB: €3,50
Leden Davidsfonds: €3,50
Niet-leden: € 4,50

- Inlichtingen: Marleen Verpalen (tel. 03/667.21.31)
- Inlichtingen: Wim Stuer (tel. 03/667.36.56)

Vogels voeren en beloeren 2008 2 & 3 februari 2008

Het wordt stilaan een traditie ... "Vogels voeren & beloeren".

Dit laagdrempelig initiatief van Natuurpunt kan door iedereen gevolgd worden ... een gevulde voedertafel plaatsen in de onmiddellijke buurt van een keuken- of livingraam en ... vogels kijken ... vogels determineren en ... aantallen noteren. Vaak is het boeiender dan TV-kijken.

De soorten kun je makkelijk leren herkennen door gebruik te maken van een degelijke vogelgids ... desnoods ga je ééntje lenen uit de plaatselijke bibliotheek.

Noteer dagelijks het hoogste aantal van elke soort en zo krijg je een mooi overzicht van je tuinvogels. Soms zitten er speciale soorten tussen ... dus goed uitkijken is wel aangeraden ...

Meer info op www.natuurpunt.be en doorklikken naar "fauna en flora" en dan "vogels". Bij 'vogels voeren & beloeren' vind je meer uitleg.

Joris Pinseel

ANKONA-studiedag

Zaterdag 9 februari 2008 organiseert ANKONA, de Antwerpse KOepel voor Natuurstudie, haar jaarlijkse ontmoetingsdag. Deze 11de editie staat in het teken van 'Laagdrempelige inventarisatiecampagnes'.

De ANKONA- ontmoetingsdag gaat door in het provinciehuis, Koningin Elisabethlei 22 te 2018 Antwerpen. Iedereen die zich nauw betrokken voelt bij de natuur en op de hoogte wil blijven over recente natuurstudies kan gratis deelnemen.

Het voormiddagprogramma start om 10u00 en je kan kiezen tussen drie workshops.

1 Onbekend is onbemind? In deze workshop worden minder gekende verenigingen aan je voorgesteld.

2 Monitoring (en bestrijding) van invasieve exoten. De workshop behandelt een aantal gekende exoten die de laatste jaren worden opgevolgd.

3 Gebiedsgerichte monitoring. In deze workshop komen een aantal gebieden uit onze provincie aan bod waar reeds een aantal jaren een monitoringsprogramma loopt.

Iedere workshop is ingedeeld in vijf vaste blokken van ongeveer 20 minuten zodat je kan 'zappen' tussen de workshops en dus zelf je programma 'à la carte' kan samenstellen.

Het namiddagprogramma ziet er als volgt uit:

14u00: De korte berichtenrubriek, met mededelingen van verenigingen, .

14u30: Voorstelling van een aantal laagdrempelige inventarisatie-campagnes van het afgelopen jaar zoals de 'Gewriemel zonder piemel'-actie, de Natuurkalender, de Tuinvlindertellingen en het 'Vogels voeren en beloeren-weekend'.

Na de pauze volgt een debat met vertegenwoordigers van Hyla-werkgroep, Natuurpunt, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO), Vlaamse Vereniging voor Entomologie (VVE) en prof. Hans Van Dyck (UCL) met als titel 'Laagdrempelige inventarisatiecampagnes, zijn ze (wetenschappelijk) zinvol?'

Gedurende de ganse dag zijn info- en boekenstands van diverse (natuur-)verenigingen te bezoeken.

De deelname aan deze studiedag is gratis maar vooraf inschrijven is noodzakelijk. Voor meer informatie en inschrijving kan je vanaf eind november terecht op de website www.ankona.be. (of www.provant.be/ankona). Indien je een broodjeslunch wenst, betaal je op de dag zelf 6 euro

Naast digitaal inschrijven kan je ook gewoon een inschrijvingsformulier opvragen bij Koen Cuypers (tel: 03/259.12.75, koen.cuypers@pih.provant.be).

Inschrijven kan tot 31 januari 2008

Natuurrapport 2007

- De Natuur in Vlaanderen blijft achteruitgaan.
- Deze achteruitgang is vooral te wijten aan de uitstoot van stikstof en fosfor, de versnippering van de leefgebieden.
- Bijkomende bedreigingen zijn de klimaatverandering en de invasie van uitheemse soorten.

Dit zijn kort samengevat de belangrijkste besluiten uit het "Natuurrapport 2007", opgesteld door het INBO (Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek). Op 27 november 2007 werd dit 2-jaarlijks rapport aan Hilde Crevits, Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur, overhandigd.

Iedereen die dit rapport (340 pagina's) wenst te ontvangen kan contact opnemen met Anja De Braekeleer (nara@inbo.be of tel. 02/558.18.34). Het is eveneens te downloaden op www.inbo.be.

Natuuractiviteiten Overzicht van januari tot mei 2008

zondag 13 januari	ZEELAND ... "Wintergasten"
8.30 u. (18.00 u.)	Parking "Heuvelhal, Kapelstraat, Essen-Centrum

Zeeland is "the place to be", zeker als het om wintervogels gaat. In een aantal natuureservaten, langs slikken en schorren, weilanden, akkers, houtkanten ... kunnen we heel wat vogelsoorten aantreffen: eenden, ganzen, zwanen, steltlopers, meeuwen en roofvogels aangevuld met verschillende soorten zangvogels. Afhankelijk van het weer kunnen we hier allerlei overwinterende vogels waarnemen.

Meebrengen: telescoop/verrekijker, laarzen en aangepaste kledij en niet te vergeten picknick en voldoende drank.
Reisbijdrage: 0,05 euro/km voor de chauffeurs
Inschrijven verplicht en graag voor 10 januari 2008.

- **Inlichtingen én inschrijving: Herman Jacobs (03/677.35.98)**

vrijdag 25 januari	NATUURPUNT ALGEMENE VERGADERING “Pasta-avond”
19.30 u. (22.30 u.)	“Quintens”, Maststraat, 41, Essen-Heikant

Elk lid van Natuurpunt-Noorderkempen wordt van harte uitgenodigd om deel te nemen aan onze jaarlijkse ledenvergadering.

Naast het jaarverslag (met prachtig fotomateriaal), het financieel verslag, het werkingsprogramma en de begroting wordt u het nieuwe jaarprogramma voorgesteld en wordt U ook de kans geboden om vragen te stellen en suggesties te geven. In 2008 sluiten we de vergadering af met een pastabuffet. Tijdens een lekker etentje en een glaasje wijn kan het gezellig keuvelen worden.

<u>Deelname:</u> 15 euro (ter plaatse te betalen a.u.b.) Inschrijven verplicht en graag voor 20 januari 2008.
--

• **Inlichtingen én inschrijving: Joris Pinseel (03/667.57.97)**

zaterdag 2 februari	BEHEERSWERKEN SPIJKERBROEKJE “Elzen knotten”
8.30 u. (12.00 u.)	Spijkerbroekje, Spijker, Essen-Centrum

Iedereen is welkom, al is het maar voor een uurtje, om takken te verslepen. We hebben zeer veel jeugd, mans- en vrouwvolk nodig en hopen dat het vrouwelijk schoon het wettelijk minimum van een derde bereikt.

We hebben slechts enkele zagers nodig maar veel rapers om te beletten dat alles op een hoop wordt gegooid.

<u>Meebrengen:</u> Handschoenen, kniptang, laarzen, aangepaste kledij. Er wordt gezorgd voor versnaperingen en drank.
--

• **Inlichtingen: Conservator Wim De Bock (tel. 03/667.49.19)**

zaterdag 9 februari	KALMTHOUTSE HEIDE “Winterwandeling”
10.00 u. (12.30 u.)	NEC “De Vroente, Putsesteenweg, Kalmthout

De Kalmthoutse Heide staat garant voor wandelen in een oase van rust en stilte. Dit reservaat is ook tijdens de winter de moeite waard om te bezoeken. Heel wat planten en dieren vinden hier hun thuis. Ook op het einde van de winter kun je talloze soorten waarnemen of ‘genieten van de natuur’.

<u>Meebrengen:</u> laarzen, verrekijker en aangepaste kledij.
--

• **Inlichtingen en gids: Chris Van der Sypt (03/666.48.03)**

zondag 24 februari	GRENSPARK ‘De Zoom-Kalmthoutse Heide’ “HELA-wandeling”
13.45 u. (16.00 u.)	Parking bij Camping “Hazenduinen”, 1 ^{ste} Verdelingsweg - 4845 RT Putte (Nederland) de parking bevindt zich iets voorbij ingang camping

HELA staat voor HEideherstel op LANdduinen.

De werken zijn gestart in 2007 en zullen 5 jaar duren en worden mede gefinancierd door Europa voor bijna 1 miljoen euro. De verwijdering van de Amerikaanse vogelkers is reeds gebeurd alsook het kappen een deel van de Pinus nigra. De bedoeling is ook terug "blote duinen" te krijgen zodat de wind er vrij spel op krijgt. Ook de verdamping wordt daarmee gewijzigd en de invloed op het freatisch water (bovenste grondwater) zal merkbaar worden.

Tijdens het broedseizoen worden de werken stilgelegd.

Er is begeleiding met GPS en het ontstaan van de duinen wordt ter plekke in het zand gedemonstreerd alsook de verschillende vormen zoals lengteduinen, dwarsduinen en sikkelduinen.

Meebrengen: laarzen, verrekijker en aangepaste kledij.

• **Inlichtingen en gids: René Peeters (03/297.42.82)**

zaterdag 1 maart	“DE KUIFEEND” & “DE GROTE KREEK” “Op zoek naar vogels”
8u30 (12u00)	NEC “De Vroente, Putsesteenweg, Kalmthout

In onze onmiddellijke omgeving vinden we enkele grotere natuureservaten waar we tal van overwinterende vogels kunnen waarnemen. In “De Kuifeend” en “De Grote Kreek” zijn dat hoofdzakelijk watervogels en steltlopertjes.

Een unieke kans om deze dieren waar te nemen ...

Meebrengen: laarzen, verrekijker/telescoop, aangepaste kledij.

• **Inlichtingen en gids: Wouter Vanwesenbeeck (GSM - 0495/629762)**

zaterdag 1 maart	“BLOKKERSDIJK” “Op zoek naar vogels”
12u30 (17u00)	Parking ‘Grote Vogelkijkhut’ van Blokkersdijk, Antwerpen-Linkeroever

Wie niet genoeg heeft van ‘vogels kijken’ kan in de namiddag meerijden naar “Blokkersdijk”, één van de oudste en grootste vogelreservaten in de buurt van Antwerpen. Vanuit de vogelkijkhut heb je een prachtig zicht over de waterplas. Een unieke kans om meerdere soorten watervogels beter te leren kennen ... en wie weet hoor je al een vroege zomergast in de struiken en rietbegroeiing.

Meebrengen: laarzen, verrekijker/ telescoop en aangepaste kledij.

• **Inlichtingen én gids: Herman Jacobs (03/677.35.98)**

**Het is natuurlijk mogelijk om beide tochten mee te maken.
Je moet dan wel een lunchpakket + drank voorzien.**

zaterdag 5 april	OOSTKANTONS “Vogels”
6.00 u. (19.00 u.)	NEC “De Vroente, Putsesteenweg, Kalmthout

Na het succes van vorig jaar gaan we in dit stukje België terug op zoek naar een aantal specifieke vogelsoorten.

Mogelijk krijgen we hier soorten te zien zoals Notenkraker, Waterspreeuw, Grijskopspecht en Rode Wouw. Ook bestaat er een kans dat we Korhoenen te zien krijgen in de Hoge Venen! Een aanrader voor elke vogelliefhebber!

Meebrengen: telescoop/verrekijker, laarzen en aangepaste kledij en niet te vergeten picknick en voldoende drank.
Reisbijdrage: 0,05 euro/km voor de chauffeurs
Inschrijven verplicht en graag voor 2 april 2007

• **Inlichtingen en gids: Wouter Vanwesenbeeck (GSM - 0495/629762)**

zondag 20 april	KALMTHOUTSE HEIDE “Lentewandeling”
8.00 u. (12.00 u.)	Parking “Zuid”, Verbindingsstraat, Kalmthout

Het rustige en waterrijke noordelijk gedeelte van de Kalmthoutse Heide krijgt tijdens deze lentetocht de nodige aandacht. We genieten van het landschap en gaan op zoek naar vogels. Veel lentesoorten zijn reeds aanwezig en laten zich van hun beste kant horen: Tjiftjaf, Fitis, Boompieper,

Roodborsttapuit, ... Het Stappersven met de grote watervogelpopulatie krijgt de nodige aandacht.

Meebrengen: laarzen, verrekijker en/of telescoop en aangepaste kledij.

• **Inlichtingen en gids: René Nelen (03/667.33.83)**

zaterdag 3 mei

KALMTHOUTSE HEIDE

“Dauwtrip”

5.30 u. (8.30 u.)

NEC “De Vroente”, Putsesteenweg, Kalmthout

Op de Kalmthoutse Heide zijn 's morgensvroeg heel wat vogelsoorten actief: Fitis, Boompieper, Boomleeuwerik, Roodborsttapuit en zelfs Wulp laten zich horen. Kom zeker langs en geniet van de natuurlijke rust van de Heide.

Meebrengen: laarzen, verrekijker en aangepaste kledij.

• **Inlichtingen én gids: Hedwig Lauriks (03/666.63.68)**

Deze wandeling kadert in de lessenreeks ‘Vogels’ maar ook niet-cursisten kunnen aan deze wandeling deelnemen!!!

zondag 4 mei

‘MOLENPLAAT’ te BERGEN OP ZOOM

“Vogelwandeling”

7.30 u. (12.30 u.)

Parking Heuvelplein, Kapelstraat, Essen-Centrum

De Molenplaat, grenzend aan het Markiezaatsmeer te Bergen op Zoom, is een heel gevarieerd gebied en een paradijs voor vogels. De plasjes trekken verschillende steltlopers, eenden, meeuwen en sternensoorten aan. In het rietveld vind je o.a. Rietzanger, Blauwborst, Baardmannetje, Bruine Kiekendief, ... Het gebied herbergt ook een oeverzwaluwkolonie. Een aanrader voor de vogelliefhebber.

Meebrengen: telescoop/verrekijker, stevige stapschoenen en aangepaste kledij.

• **Inlichtingen én gids: Igor Vandamme (tel. 03/666.06.80)**

maandag 12 mei	DOMEIN COGELS
13.00 u. (17.00 u.)	“Natuurwandeling” Parking Kerk-Hoek, Moerkantsebaan, Essen-Hoek

Eén van de mooiste gebieden binnen het Grenspark is het “Domein Cogels”. Een afwisseling van landschappen maakt dat dit gebied een unieke plaats inneemt. Bij voldoende water vormen de “meren” een ideale plek om watervogels waar te nemen. Bij droogte kunnen we daarentegen unieke planten aantreffen op de bodem van de ‘Groote Meer’.

Terwijl René Nelen de nodige uitleg verschaft over fauna en flora neemt René Peeters de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van dit gebied onder de loop.

Dit wordt weer meer dan de moeite waard.

<u>Meebrengen:</u> stevige schoenen/laarzen, verrekijker of telescoop
Gidsen: René Nelen en René Peeters
Deelname: 4 euro

- **Inlichtingen: René Nelen (03/667.33.83)**

vrijdag 23 mei	DE MAATJES
19.00 u. (22.45 u.)	“Avondwandeling” Kerk Nieuwmoer, Dorpsstraat, Kalmthout-Nieuwmoer

De zon verdwijnt langzaam en stilaan komt het vogelwereldje tot rust. Maar eer we zo ver zijn kunnen we nog genieten van een heus vogelkoor: Blauwborst, Kleine karekiet, Grutto, ... De laatste Merel, de laatste Tjiftjaf verheft nog even zijn stemmetje om langzaam plaats te maken voor de nachtbrakers. Misschien horen of zien we wel een Steenuiltje of een Waterral. Kom zeker langs en geniet mee!

<u>Meebrengen:</u> laarzen, verrekijker en/of telescoop, veldgids en aangepaste kledij. Ook muggenmelk kan nuttig zijn.
--

- **Inlichtingen én gids: Joris Pinseel (03/667.57.97)**

Deze wandeling kadert in de lessenreeks ‘Vogels’ maar ook niet-cursisten zijn welkom en kunnen aan deze wandeling deelnemen!!!

zaterdag 24 mei

GRENSPARK

“Dagwandeling ... Landschapstocht”

9.00 u. (16.00 u.)

NEC “De Vroente”, Putsesteenweg, Kalmthout

Chris & Cees nemen de liefhebber terug op tocht doorheen de mooiste landschappen van het Grenspark. Ze maken terug een dagtocht van om en bij de 20 km doorheen de mooiste plekjes van het Grenspark “De Zoom-Kalmthoutse Heide”. Ze doorkruisen allerlei prachtige landschappen: naaldbossen, heidevlakten, stuifgebieden, vennengebied, ...

Voor wie van een stevige wandeling houdt ... het Grenspark beter wil leren kennen ... een aanrader.

Meebrengen: Laarzen en aangepaste kledij en niet te vergeten picknick en voldoende drank.

Gids: Cees Van Laerhoven

- **Inlichtingen:** Chris Van der Sypt (03/666.48.03)

Cursiefje van Koen

Waar zit die heldere zanger die ´k horen kan en zelden zien?

Begin oktober hoorde ik in het nog dichte gebladerte van de krentenboompjes en de esdoorn een mij onbekende vogel. Een tropische soort wellicht of een Amerikaanse - het deed me even denken aan de Noordamerikaanse redwing - , met een zeer harde, helder grijnzende, roep. Iets zoals krie-íe-íe gevolgd door een zachter purruppup het schuren van ongesmeerd ijzer op ijzer gevolgd door een schokkende trilling zoals de landbouwvoertuigen die hier voorbijdenderen wel eens laten horen. Ik dook de struiken in en sloop omzichtig die kant op, heb hem nog een paar keer gehoord, maar heb de zanger niet gevonden.

Eind september en begin oktober hoorde ik bijna elke keer dat ik de achterdeur uitkwam een toevallige wulp overvliegen. Je kent dat wel die korte wat ontmoedigde truu-roep die naar soortgenoten vraagt en dan verder niets meer. Ik speurde telkens de lucht af maar heb hem nooit gezien; zo bijzonder was het niet want er lopen hier geregeld groepjes wulpen, tot een vijftigtal, in de weiden te peuren. Het klonk trouwens als van nogal ver; dat wordt straks beter als de bladeren van de bomen gevallen zijn dacht ik.

En dan, op een grijze dag, even schuilend voor wat regendruppels, had ik

prijs; het was nog steeds de eerste week van oktober. Krie-ie-ie / purruppup gevuld door truuu, een stilte en weer truuu.

Op de TV-antenne op het dak zaten twee pikzwarte spreeuwen, de ene stil, de andere zich afslovend. De afslover was een, leek me, zeer groot exemplaar en dat hij zich afsloofde is niet te veel gezegd. Meestal kwam hij niet verder dan truuu maar voortdurend probeerde hij het anders en beter te doen. Enkele keren haalde hij de alarmkreet oewiet, oewiet, een keer lukte de welluidende kroe-oe-oewie, roep en een keer bracht hij het zelfs tot een een beetje beschaamd klinkende trillende jodel truuu. Hij zong kop naar het oosten; dan maakte hij een sprongetje zodat hij over 180 graden gedraaid zat en daar klonk het kriepende ijzer. Aangelokt door al dat moois kwam een groepje van twaalf spreeuwen de twee op de antenne rond de kop toeren en maakte aanstalten om erbij neer te strijken. Toen vlogen ze alle weg.

Moraal van het verhaal: moet je zo oud worden om je te laten beetnemen door een uitslover van een spreeuw? Tot mijn meerdere schande moet ik toegeven dat de laatste keer dat ik hier in de buurt een wielewaal hoorde galmen het ook een spreeuw was.

Koen Verschoore

Dier van de maand: De Perentak

Wie nachtvlinders kijkt, moet er op tijd bij zijn. Voor je het weet is de vliegperiode van de vroegste soorten gepasseerd. Dat geldt zeker voor die van de Perentak.

Vroege piek

Van alle voorjaarssoorten piekt de Perentak het eerst: in de tweede helft van februari en de eerste helft van maart kan je hem te zien krijgen. De zachte temperaturen rond de jaarwisseling zorgden ervoor dat tijdens de eerste week van 2007 al actieve Perentakken werden waargenomen. De Duitse naam 'Schneespanner' ligt er dan ook niet om.

Wie in die periode (vooral februari) nachtvlinders lokt met een lamp, krijgt vaak niet veel anders dan Perentakken te zien. Late exemplaren krijg je eind maart nog wel eens te zien. Maar dan zit het er voor de imago's van de Perentak weer op. De laatste jaren wordt echter ook een handvol Perentakken in het najaar waargenomen (november). Wellicht gaat het om dieren die reageren op een veranderend klimaat. De rupsen - vanwaar de Nederlandse naam is afgeleid - zie je in de maanden april-juni. Je vindt ze op eik, wilg, beuk, hazelaar en andere loofbomen. De Perentak brengt (het begin van) de winter door als pop.

Grijze bontjas

Van de meer dan 300 soorten spanners die in België voorkomen is de bruin- of groengrijze Perentak één van de pluizigste. Het sterk behaarde borststuk deelt de soort met enkele andere spanners die eveneens in het vroege voorjaar vliegen, zoals de Voorjaarsspanner en de Dunvlerkspanner. Deze beharing is een aanpassing aan de lage temperaturen van de wintermaanden. De weinig opvallend gekleurde Perentak verschilt van de Voorjaarsspanner (*Apocheima hispidaria*) door zijn bredere vleugels en het ontbreken van duidelijke donkere dwarslijnen. De Dunvlerkspanner (*Lycia hirtaria*) lijkt oppervlakkig wel een beetje op de Perentak, maar opnieuw zit het verschil in de donkere dwarslijnen (aanwezig bij Dunvlerkspanner). Bovendien vliegt de Dunvlerkspanner iets later op het jaar (april).

Energiebesparing

Opvallend is dat de vrouwtjes van de Perentak niet kunnen vliegen, om de simpele reden dat hun vleugels tot rudimentaire stompjes gereduceerd zijn. Ook dit is een aanpassing aan de lage temperaturen van de voorjaarsmaanden. Nachtvinders verbruiken immers veel energie door te vliegen. In maanden met koude temperaturen én een beperkt voedselaanbod is het dus belangrijk zoveel mogelijk aan

energiebesparing te doen. Vandaar dat enkel de mannetjes over een goed ontwikkeld vliegvermogen beschikken. Wanneer de vrouwtjes ontpopt zijn, verspreiden ze soortspecifieke lokstoffen (feromonen) die door de rondvliegende mannetjes worden opgepikt. De grote moleculen van de feromonen zorgen ervoor dat ze als een letterlijke leidraad kunnen fungeren. Op die manier vindt het mannetje een partner, zonder dat die laatste hiervoor energie heeft moeten verbruiken.

Soorten met vleugelloze vrouwtjes zijn vrijwel uitsluitend beperkt tot het vroege voorjaar en het late najaar (bijv. ook Kleine wintervlinder (*Opheroptera brumata*). Vrouwtjes van de Perentak kan je dan ook enkel te zien krijgen door 's avonds, gewapend met een zaklamp, het bos in te trekken en stammen van loofbomen (vnl. eiken, de belangrijkste waardplant van deze soort), af te speuren.

Verspreiding

De Perentak komt zowat over heel Vlaanderen voor en wordt als vrij algemeen beschouwd. In bosrijke gebieden is het een algemene verschijning. Gezien de vroege vliegperiode is het een soort die snel over het hoofd gezien wordt.

Opwarming aarde: wereldkaart moet worden aangepast

De opwarming van de aarde heeft zichtbare gevolgen voor de aarde - zo zichtbaar dat de wereldkaart moet worden aangepast. Dat blijkt bij de publicatie van de nieuwe Times World Atlas.

"We zien hoe de rampzalige milieuveranderingen zich letterlijk voor onze ogen voltrekken. We moeten vrezen dat beroemde landschappen in de nabije toekomst voor eeuwig verdwenen zullen zijn", aldus de hoofdredacteur van de atlas, Mick Ashworth.

"De contouren van bepaalde regio's, bijvoorbeeld in Bangladesh, zijn veranderd" in vergelijking met de atlas van 2003, aldus Ashworth. "De zeespiegel stijgt met 3 mm per jaar, wat vreemde gevolgen heeft voor de kustlijn." En de Gele Rivier, de op een na langste rivier in China, "haalt soms de zee niet, waardoor het uiterlijk van de kust verandert".

Bepaalde grote rivieren, zoals de Rio Grande en de Colorado in de VS en de Tigris in Irak, drogen 's zomers op bepaalde trajecten uit. Tegelijk komen delen van Bangladesh en sommige eilanden in de Grote Oceaan beetje bij beetje onder water te staan, en in Shishmaref (Alaska) verdwijnt elk jaar 3 meter kustlijn in zee. Veertig procent van alle bekende koraalriffen is reeds verwoest, en elk jaar verdwijnt 1% van alle tropisch regenwoud voorgoed van de aardbodem.

Andere wijzigingen zijn het gevolg van meer direct toedoen van de mens. In veertig jaar tijd is driekwart van het Aralmeer verdwenen, sinds 1963 werd 95 procent van het Tsjaadmeer drooggelegd en de waterspiegel van de Dode Zee is in vijftig jaar tijd 25 meter gedaald.

Een lichtpuntje is dat de moerassen in Irak, die door Saddam Hoessein waren drooggelegd, inmiddels weer van water worden voorzien en zich beginnen te herstellen.

De Times World Atlas werd in 1895 voor het eerst gepubliceerd

Bron: KNACK-nieuwsbrief (3 september 2007)

Planeet aan het eind van haar Latijn

Volgens de Wereldunie voor Natuurbehoud (IUCN) worden steeds meer diersoorten overal ter wereld met uitsterven bedreigd.

De Rode Lijst van de IUCN is een barometer die aangeeft wat voor de diersoorten op onze planeet de gevolgen zijn van de verdwijning of de versnippering van hun leefgebieden, overexploitatie, vervuilende stoffen, de

introductie van uitheemse soorten en indringers, of de klimaatverandering. Volgens de internationale natuurbehoudsorganisatie WWF bewijst deze Rode Lijst dat onze planeet bijna aan het eind van haar Latijn is. "We verkeren in alarmfase rood", zegt Dr. Susan Lieberman, directeur van het Global Species-programma van WWF. "Het is hoog tijd dat de mensen stoppen met praten en beseffen dat dit echt geen spelletje is. De toekomst van onze planeet - en van het milieu dat we onze kinderen nalaten - is in gevaar."

WWF vraagt dat de regeringen onmiddellijk concrete acties ondernemen om de oorzaken voor het uitsterven van diersoorten aan te pakken. Voor de organisatie moet de Rode Lijst van de IUCN gebruikt worden als een instrument om de schaarse middelen doeltreffend in te zetten.

"Ernstig bedreigd"

- De westelijke gorilla (*Gorilla gorilla*) bijvoorbeeld is in de Rode Lijst verplaatst van de categorie "Bedreigd" naar "Ernstig bedreigd".
- Orang-oetans worden eveneens ernstig bedreigd, vooral omdat hun leefgebied vernield wordt voor bijvoorbeeld de aanleg van palmolieplantages.
- Ook het lot van de zoetwaterdolfijnen ziet er niet goed uit, omdat er dammen gebouwd worden, de dieren verstrikt raken in visnetten, er alsmaar meer boten uitvaren, en de vervuiling blijft bestaan.
- De overexploitatie van soorten voor voeding, medicijnen, huisdieren en ander gebruik door de mens is een andere directe oorzaak van het verlies aan soorten.
- De gevolgen van de internationale handel in wilde soorten zijn gigantisch, en wanneer deze handel niet in goede banen wordt geleid, veroorzaakt dat een snelle daling van het aantal dieren. Dat is het geval voor enkele soorten die op de Rode Lijst van de IUCN staan, met name voor de reptielen uit Noord-Amerika.
- En voor de eerste keer staat ook koraal op de lijst. Koraalriffen zijn van levensbelang als kraamkliniek voor duizenden soorten vissen en ongewervelde dieren.

Bron: KNACK-nieuwsbrief (12 september 2007)

Vroege dagvlinders.

Wanneer zie je de eerste vlinder in de lente? Bij stralende zon en wanneer de temperatuur boven de 16 graden is, zegt men wel eens. En welke vlinder is dat dan? Dat kan nogal verschillen.

Ik heb eens nagekeken hoe dat zat op Horendonk gedurende de laatste 15 jaar. Het tabelletje hieronder vermeldt de soorten die in die 15 jaar minstens één keer op de eerste vlinderdatum van het jaar gezien werden. Hun vroegte-index werd berekend door elk jaar de eerstgeziene soort een 1 toe te kennen de volgende een 2 en zo verder tot en met 5. De index is de som van die waarden gedeeld door het aantal jaren dat ze binnen de eerste vijf voorkwamen. De schaal loopt dan van 1 voor een soort die elk jaar dat ze binnen de eerste vijf eindigt als eerste zou gezien worden, tot 5 voor een soort die telkens binnen de vijf vijfde eindigt.

We vullen het tabelletje aan met het aantal jaren (op 15) dat de soort binnen de eerste vijf viel. Daaronder staat nog de periode waarbinnen alle eerste waarnemingen van de soort gedurende de vijftien jaar vielen.

soort	Dagpauw.	Citroenvl.	Kleine vos	Gehakkelde aurelia	Atalanta	Klein koolwitje	Bont zandoogje
index	1,9	2	2,2	2,6	3	3,3	3,5
aantal keer	15	14	5	5	2	14	8
periode	12/3 - 17/4	7/3 -28/5	11/3 - 18/7	11/3 - 12/9	14/1 - 9/7	8/3 - 27/4	21/3 -27/4

Het zal niet verrassen dat de eerste vijf uit het rijtje de vlinders zijn die als vlinder overwinteren; het klein koolwitje overwintert als pop, het bont zandoogje als pop of als rups.

Andere bekende vlinder-overwinteraars zijn de rouwmantel en de grote vos; de eerste heb ik in het telgebied nooit gezien; de grote vos werd niet opgenomen omdat hij slechts op 4 van de 15 jaar waargenomen werd, voor het laatst (en vroegst) op 1.3.2003, zijn index was 2,2, net als die van de kleine vos.

De atalanta werd wel opgenomen omdat de laatste jaren meer en meer duidelijk wordt dat deze trekvlinder die in het zuiden placht te overwinteren dit nu ook tot in het noorden van Nederland doet; dit verklaart wellicht waarom hij slechts 2 keer, waaronder in 2007, in de vroegste vijf voorkomt en waarom de periode voor deze nochtans opvallende en talrijke vlinder tot in juli loopt; de eerst geziene zijn dan trekkers.

Voor de kleine vos heeft het lage aantal keer te maken met het feit dat deze vroeger zeer gewone vlinder na 1997 eerder een zeldzaamheid geworden is; de lange periode wijst erop dat in sommige jaren de overwinterende

vlinders in het voorjaar gemist werden en de vroegste waarneming van het jaar op vlinders slaat die uit dat jaar gelegde eitjes kwamen.

Voor de gehakkelde aurelia geldt iets dergelijks; het jaar dat de eerste waarneming op 12.9 viel was zelfs de eerste generatie gemist en gaat het om de tweede generatie die vliegt van eind augustus tot in mei van het volgend jaar.

Besluit:

1. Als het over de kans ze waar te nemen gaat zijn dagpauwoog, Citroenvlinder en klein koolwitje de echt vroege vlinders.
2. Kijk uit vanaf januari.

Koen Verschoore

Natuur.verslagen

28 oktober: Dag van de 'Trage Wegen'

Het thema van deze wandeling was: "In 't land van Trage Wegen op zoek naar Wandelende Weipalen en verdwenen zandwegels".

Langs grenspaal 250 werd de "Paardenroute" bewandeld. De route volgt dan het "Reeënpad" van het Grenspark onder Kalmthout. Er werd even stilgestaan bij de Tasberg achter de Wolfshoeve en vlak daarover werd een zwartbont koe in polyester bewonderd. Dat was toch even wennen als je ziet wat er gebeurd als de landbouw stopt (ver-tuin-ing).

Iets verder werd de openbare buurtweg nr. 3 verlaten en hadden we toelating van Jef van de Keybus (eigenaar van de Achterste hoeve) om over zijn erf de Achterstehoevestraat te bereiken om verder te wandelen langs een landbouwweg over Essen naar Huijbergen.

De gemeente Essen gaat trouwens een inventaris opstellen van alle buurtwegen in de gemeente.

De gids gaf dan verder uitleg over de eeuwenoude twisten tussen de kloosterlingen van Huijbergen en die van Tongerlo, die startten rond 1263 en pas een einde namen met de Franse revolutie in 1795. Reeds bij het begin van de 15de eeuw werden 2 nieuwe abdijhoeven (Voorste en Achterste Hoeve) opgericht om de expansiedrift van Huijbergen in te tomen. Zelfs een natuurlijke grens zoals de Weverbeek kon de betwistingen en inbeslagname van gronden niet stoppen. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een verlies van 1122 ha grond ten nadele van Kalmthout en Essen met een zeer grillige grens, waarvoor zo maar eventjes 48 arduinen tussenpalen en 24 ijzeren palen nodig waren.

Langs grenspaal 248 kwamen op het landgoed (16ha) van de Vijverhoeve (Huijbergen) waar een enthousiaste eigenaar, Etienne Schoenmakers, een uitvoerige toelichting gaf van zijn plannen om de voormalige landbouwgrond rond de gerestaureerde abdijhoeve in te richten als landschapspark met de steun van oa het Brabantse Landschap.

Het bleek dat niet alleen grenspalen en weipalen zich kunnen verplaatsen, maar ook de Vijverhoeve is een wandelende hoeve, voortdurend terug opgebouwd en verplaatst naast de vroegere vervallen gebouwen. De Vijverstraat werd reeds langs beide zijden fraai aangeplant met zwarte els.

Langs een zijwegel van de Vijverstraat ging de wandeling verder voorbij de Staartse hoeve, een bijzonder mooie historische abdijhoeve, jammer genoeg niet zichtbaar.

In de omgeving van de bocht in de Staartse straat stond in de Middeleeuwen de galg van Huijbergen; van ver zichtbaar in het open landschap.

In de taverne van de manege werd dan nog verder nage tafeld en contacten en indrukken uitgewisseld. De afwezigen hadden ongelijk (o.a. de Heemkunde Kring Huijbergen en de burgemeesters van Kalmthout en Essen) want door de 2 gidsen, René Peeters en Etienne Schoenmakers, werd het cultuurhistorisch aspect van dit prachtig grensgebied uitvoerig toegelicht.

Met dank ook voor Wethouder Groffen die door zijn speech en aanwezigheid een feestelijk tintje gaf aan deze grensoverschrijdende tocht.

Verslag: René Peeters

24 november: Dia-avond "Canada"

Slechts 14 geïnteresseerden kwamen opdagen voor deze dia-avond.

Rolf De Kam bracht ons op z'n gekende wijze een prachtige avond met schitterende beelden van een trektocht doorheen de Canadese Rocky Mountains en Vancouver Island.

Wijdse landschappen, mooie planten en knappe kiekjes van een aantal zoogdieren en vogels passeerden de revue. Schitterende berglandschappen, staalblauwe meren en sneeuw witte sneeuwvelden.

Na de pauze werd de natuur van Vancouver Island nader bekeken: de kustwateren (met prachtige beelden van Orka's), het strand met allerlei rotspartijen, waterdieren en zelfs Zeeleeuwen. Ook de natuur van het binnenland kwam aan bod. De regenwouden van dit eiland herbergen nog tal van mooie plekken. Kortom, een meer dan geslaagde avond.

Alleen jammer dat er niet meer deelnemers waren. Volgende keer hopelijk beter.

Natuurpunt organiseert ultieme dolfijnen-, walvissen- en zeevogeluitstap naar de Golf van Biskaje op 16-21 augustus 2008!

Voor velen zijn dolfijnen en walvissen iets van dolfinaria of uit National Geographic documentaires. In het wild? Moet je daarvoor niet naar Antarctica, Mexico, Australië? Da's toch alvast de idee die nog steeds bij heel wat mensen leeft. Om het tegendeel te bewijzen en om haar leden de unieke gelegenheid te geven om op een comfortabele en betaalbare manier met deze prachtige dieren kennis te maken in de vrije natuur, organiseert Natuurpunt voor haar leden en in samenwerking met Ultimate Pelagics deze zomer een ultieme cruisetocht naar de Golf van Biskaje, het walvisparadijs bij uitstek in onze achtertuin. Tijdens deze zesdaagse trip, die vertrekt vanuit Calais, zullen we aan boord van een comfortabel cruiseschip de diepe waters aan de rand van de continentale plaat tussen het Britse Schiereiland en de Spaans-Baskische verkennen. Deze 'Ultimate Pelagic' was in 2007 goed voor waarnemingen van niet minder dan 12 soorten walvisachtigen en tal van zee- en trekvogels.

Als je deze unieke gelegenheid wenst te benutten, aarzel dan niet al te lang om je in te schrijven, want het aantal plaatsen is beperkt.

Voor meer informatie: www.natuurpunt.be/ultimatepelagics

Avond over de ultieme zeezoogdierentocht

Om je heel veel zin te doen krijgen om mee te gaan met de ultieme dolfijnen-, walvissen- en zeevogeluitstap, organiseert de Zoogdierenwerkgroep een powerpoint-avond over deze tocht. Dominique Verbelen zal ons doen watertanden met allerlei schitterende beelden die gemaakt werden op vorige tochten. Dit avondje zal doorgaan op **woensdag 9 januari 2008** in de refter van het Natuurpunt-secretariaat in Mechelen (Coxiestraat 11, vlakbij Mechelen station) en start om 20.00 u.

Voor meer info en om je in te schrijven (zodat we weten hoeveel stoelen we moeten voorzien), kan je terecht bij Goedele Verbeylen.

Humpty Dumpty houdt van de Noordzee

Humpty Dumpty, de bultrug die dit voorjaar in Den Helder opdook, was half november 2007 terug! De vorm van de rugvin en de plaatsing van de zeepokken op de kop laten geen enkele twijfel bestaan: het gaat om hetzelfde dier! Deze bultrug foerageert al enkele dagen voor de kust van IJmuiden en laat er zich bijna elke dag zien. Wat nog meer verrassend is: ditzelfde dier dook in september ook al op voor de Ierse Kust. Deze bultrug lijkt het dus best naar z'n zin te hebben in de zuidelijke Noordzee. De klepper is gezond en wel, foerageert vlotjes en geeft een echte show wanneer hij aan het wateroppervlak skimmen gaat. De avonturen van Humpty Dumpty kan je volgen op www.zeezoogdieren.org. Prachtige plaatjes gemaakt tijdens het voorjaarsverblijf van deze bultrug in Den Helder kan je hier bekijken (doorklikken naar walvisachtigen, recente waarnemingen, spring 2007 en dan naar de speciale bultrugpagina). Ook op waarneming.nl werd dit schitterende dier meermaals gemeld.

Jappen gaan weer op de (walvis)lappen

En net in de periode er een bultrug opduikt in de Lage Landen en honderden enthousiastelingen zich vergapen aan dit wonderlijke beest, vaart een Japanse vloot uit om bultruggen te gaan schieten. De voorbije 44 jaar was er een moratorium op het bejagen van bultruggen, maar de Japanse vloot, geleid door het moederschip Nisshin Maru, vertrok op 18 november vanuit de zuidelijke haven van Shimonoseki. De 239-koppige bemanning heeft een duidelijk doel: 900 dwergvinvissen, 50 gewone vinvissen en 50 bultruggen doden in een jacht doorheen de South Pacific. Hun moordende tocht duurt tot midden april 2008 en zal op de voet worden gevolgd door een campagneschip van Greenpeace, dat deze 'wetenschappelijke missie' van de Jappen ruime persaandacht zal bezorgen. Sinds 1986 proberen de Jappen bij de International Whaling Commission het internationaal moratorium op commerciële walvisvangst te doorbreken (zonder succes overigens). Volgens Japan hebben de walvispopulaties zich intussen goed hersteld en is een beperkte mate van commerciële walvisvangst mogelijk. Walvisvlees wordt op Japanse markten nog steeds te koop aangeboden, maar de Japanse overheden blijven ontkennen dat deze missie enig commercieel doel beoogt. Hideki Moronuki, een woordvoerder van de Visserij, beklemtoont vooral dat het gaat om een wetenschappelijke tocht, waarbij de studie van de inwendige organen van de gedode walvissen heel wat zal bijdragen tot de kennis van deze soorten... Het moratorium op de bultrug is al van kracht sinds midden de

jaren '60 van de vorige eeuw, toen de soort bijna was uitgestorven door toedoen van de walvisvaart!

Voor meer informatie: news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/7099720.stm

Internationaal protest breekt los

Intussen neemt het internationaal protest tegen de opnieuw opgestarte Japanse walvisvaart toe. Vooral Australië en Nieuw-Zeeland trekken hard van leer tegen de Japanse beslissing om hun walvisvloot weer te laten uitvaren. De Australische minister van Buitenlandse zaken zegt openlijk dat Japan tot dusver met geen enkel degelijk onderbouwd wetenschappelijk rapport is naar buiten gekomen. Hij heeft de Japanse ambassadeur op het matje geroepen. Politici van Labour riepen zelfs op om een militaire vloot achter de Japanse walvisvloot te laten aangaan, maar zo'n vaart zal het nu nog niet lopen. Ook Nieuw-Zeeland steekt z'n ontgoocheling over deze Japanse actie niet onder stoelen of banken. Eerste minister Helen Clark hekelt vooral het feit dat het wordt afgedaan als een wetenschappelijke missie, net terwijl de commerciële doelstelling voor de verontwaardige internationale gemeenschap zonneklaar is. Intussen drijven ook het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten de diplomatieke druk op Japan op.

Is 'meer dolfijnen en bruinvissen' in de Noordzee wel een goed teken?

De laatste jaren wordt steeds meer aandacht geschonken aan het voorkomen van walvissen en dolfijnen in onze regio. Deze beesten blijven publiekstrekkingen. De gestrande potvissen van Koksijde in november 1994, de bultrug op 5 maart 2006 op het strand van Nieuwpoort of de kerngezonde bultrug die dezer dagen de show steelt voor de kust van IJmuiden: telkens haalt het de krantenkoppen en brengt het duizenden mensen op de been. Maar ook tuimelaar, witsnuitdolfijn en vooral bruinvis duiken steeds vaker in de zuidelijke Noordzee op. Of dit een goed teken is of niet, is niet meteen duidelijk. De vraag waarom bijvoorbeeld de bruinvis na 1985 is teruggekeerd, is met de beschikbare gegevens evenmin te beantwoorden als de vraag waarom de soort in de jaren ervoor plots was verdwenen. De toename is immers veel te snel verlopen om te kunnen worden verklaard door een bijzonder hoog geboortecijfer. Het kan dan ook niet anders zijn dan dat bruinvissen uit andere delen van de Noordzee naar de zuidelijke Noordzee zijn verhuisd. Bij de Shetland Eilanden is het aantal bruinvissen afgenomen. In dezelfde periode en ongeveer gelijklopend nam het aantal in de zuidelijke Noordzee toe. Een sterk verminderd

voedselaanbod (vooral kleine prooivissen zoals Zandspiering) in de noordelijke Noordzee zou deze verschuiving kunnen hebben veroorzaakt. En zo zou de plotse stijging van het aantal bruinvissen in de Belgische wateren misschien wel eerder slecht dan goed nieuws kunnen zijn. Dit en veel meer interessante weetjes kom je te weten in het prachtige boek 'Walvissen en dolfijnen in de Noordzee' van twee topexperten Kees Camphuysen en Gerard Peet. Een absolute aanrader.

Zoogdierenflits Natuurpunt

Natuur.inventarisaties 2007

1. Dagvlinders

Tijdens 2007 werd voor het 15de jaar op rij naar vlinders gezocht. Dit jaar werd met meer dan gewone aandacht naar vlinders gekeken. Dit i.v.m. de start van een nieuwe 'Vlinderinventarisatie' (INBO) en het 'Tuinvlinderproject' (Natuurpunt). Heel wat vlinderliefhebbers waren actief en op de redactie mochten we dan ook heel wat waarnemingen ontvangen. Waarvoor een welgemeende dank.

• Inleiding

Sinds 1993 worden de vlinders binnen de grenzen van onze afdeling genoteerd. Ook in 2007 was dat weer het geval. Enkele leden observeerden vlinders in hun tuin, in bossen, heidegebieden weilanden of langs wegbermen. Anderen namen dan weer deel aan de Vlindermonitoring van het Grenspark of waren actief binnen het "Vlinderproject" n.a.v. de nieuw te verschijnen "Vlinderatlas".

2007 was eerder een arm vlinderjaar; geen hoge aantallen, maar gelukkig wel enkele bijzondere waarnemingen.

• Waarnemingen

Het Benegobos, het voormalige stort van Essen (in de Horendonkse Bossen) en het Grenspark "Zoom-Kalmthoutse Heide" (in het kader van de monitoring) werden vrij grondig onderzocht. In Essen werd een vak van 25 km² grondig onderzocht in het kader van het 'Vlinderproject'. Overige gegevens werden genoteerd in tuinen of tijdens wandelingen en fietstochten.

• Overzicht van de soorten

Rode lijst: Uitgestorven soorten

- Raar maar waar! Op 17 juli 2007 merkte Koen Verschoore 1 **Groot geaderd witje** op in zijn tuin (FT0503). Zéér bijzondere waarnemingen van "een zwerver". Waar komt die vandaan?

- Ook zéér interessant was de vroege waarneming van een **Rouwmantel** op de Kalmthoutse Heide door Karel Molenberghs (ES9797). Een invasie in 2006 vanuit het noordoosten bracht toen een aantal exemplaren in onze streek. Blijkbaar heeft 1 exemplaar de winter overleefd.

Rode lijst: Met uitsterven bedreigd

- Eén **Keizersmantel** werd dit jaar op 21 juli opgemerkt in de tuin van Jet Van Loon (FT0403).
- Nog een leuke vondst was de **Kleine parelmoervlinder** op het voormalig stort van Essen-Horendonk (FT0604). Op 15 augustus ontdekte Koen Verschoore 1 ex. van deze zeldzame soort.

Rode lijst: Bedreigde soorten

- Van het **Gentiaanblauwtje** ... geen enkel spoor meer op de Withoevense Heide. Voor goed verdwenen !!!!!
- De **Grote vos** werd in 2007 niet meer waargenomen.

Rode lijst: Kwetsbare soorten

Gericht zoeken in bepaalde gebieden bracht het volgende aan het licht:

• <u>Kalmthoutse Heide:</u>	Bont dikkopje Heideblauwtje	Groentje Heidevlinder
• <u>Regio Benegobos:</u>	Bont dikkopje	Bruin blauwtje
• <u>De Nol:</u>	??	??

- Het **Bruin blauwtje** werd dit jaar terug opgemerkt langs de Raaiberg nabij het Zandven in de Horendonkse Bossen. Niet meer gezien op het Rangeerstation van Essen.
- **Bont dikkopje** werd zowel in de Horendonkse Bossen als de Kalmthoutse Heide opgemerkt.
- Op enkele plekjes in de Kalmthoutse Heide werden heel wat **Heideblauwtje** opgemerkt: o.a. omgeving Keetheuvel.
- De **Heivlinder** werd slechts enkele keren opgemerkt in de Kalmthoutse Heide; jammer genoeg niet meer op het Benegobos.
- Het **Groentje** werd op enkele plekken opgemerkt in de Kalmthoutse Heide.
- Van de **Bruine eikenpage** geen enkele waarneming meer.

Rode lijst: Momenteel niet bedreigde soorten

- Het **Zwartsprietdikkopje** werd wéér met minder exemplaren opgemerkt dan vorige jaren.
- Het **Geelsprietdikkopje** werd niet meer gemeld. Geen enkele waarnemingen op de traditionele vindplaatsen. Toch was dit vlindertje in de jaren '90 vrij algemeen. Op enkele jaren tijd is het blijkbaar volledig verdwenen uit de streek. Reden???

- Van het **Groot dikkopje** werden dit jaar méér waarnemingen verricht (meer vliegplaatsen en meer exemplaren dan vorige jaren).
- Van de **Koninginnenpage** kregen we verschillende meldingen binnen; niet alleen van vlinders, maar ook van rupsen (in groentetuinen).
- Het **Oranjetipje** werd op heel wat plaatsen gezien (zelfs in tuinen). Dit opvallend vlindertje wordt meer en meer waargenomen in de regio.
- **Klein geaderd witje** en **Groot koolwitje** werden in een kleiner aantal opgemerkt. Het **Klein koolwitje** scoorde zoals gewoonlijk zeer goed.
- De **Citroenvlinder** deed het héél slecht in 2007 (slechts een 20-tal exn op 16 waarnemingsdagen). Reden ????
- De **Kleine vuurvlinder** werd in 2007 zowel in het voorjaar als in het najaar waargenomen; meestal solitaire exemplaren.
- De **Eikenpage** valt weinig op, maar werden dit jaar toch op 2 plaatsen binnen het Grenspark opgemerkt (ES9998 en FS0093).
- **Zilverblauwtje (Boomblauwtje)** werd dit jaar in zeer kleine aantallen aangetroffen; veelal in tuinen.
- Van het **Icarusblauwtje** werden slechts 2 exemplaren opgemerkt in De Maatjes.
- **Dagpauwoog** werd regelmatig waargenomen (vooral in tuinen). Doch niet in zeer grote aantallen.
- **Kleine vos** lijkt stilaan te verdwijnen uit de regio (slechts een 10-tal exn tussen 1998 en 2002) maar in 2003 werden weer heel wat dieren opgemerkt. In 2004-2005 werden weer een aantal exemplaren opgemerkt doch in 2006 en 2007 was hij grotendeels afwezig (slechts 20 waargenomen exn). Reden?
- **Gehakkelde aurelia** deed het redelijk dit jaar; er werden verschillende exn opgemerkt.
- **Landkaartje** kwam weer véél minder voor dan de vorige jaren. Reden? Er werden 6 exemplaren opgemerkt (waarvan slechts 1 zomervorm)!!
- **Bont zandoogje** werd heel regelmatig opgemerkt, niet alleen in bossen en bosranden maar steeds meer in tuinen. Neemt in aantal toe
- De **Argusvlinder** werd op één plek waargenomen in de streek (tuin in Nieuwmoer (FS0699)). Deze vlinder is altijd al zeldzaam geweest.
- Op Wildert (FS0299) werd 1 **Hooibeestje** opgemerkt in een bloemenberm langs het Rose Grononpad. Het was van de jaren '90 geleden dat dit vlindertje nog werd waargenomen in onze regio.
- **Oranje zandoogje** was talrijk in allerlei bermen aanwezig.
- **Bruin zandoogje** kwam minder talrijk voor.

De trekvlinders

- **Oranje luzernevlinder** werd 1 keer waargenomen (eveneens in een bloemenberm te Essen (FS0299)).
- De **Gele luzernevlinder** werd opgemerkt op het voormalig stort te Horendonk (FT0604).
- Er werden eerder weinig **Distelvlinders** genoteerd.
- De **Atalanta** was frequent aanwezig, maar niet in zeer grote aantallen. De winterwaarnemingen in januari-februari-maart getuigen van het feit dat deze vlinder in onze streken kan overwinteren. Of deze exemplaren de latere vorstdagen hebben overleefd is een raadsel. De 1ste trekkers werden opgemerkt op 28 april.

Dagpauwoog zonnend in het vroege voorjaar

Vlinderfenologie 2007

Soort	1ste	laatste
Argusvlinder (<i>Lasiommata megera</i>)	5 september	-
Atalanta (<i>Vanessa atalanta</i>)	14 januari	31 oktober
Bont dikkopje (<i>Carterocephalus palaemon</i>)	29 april	27 mei
Bruin blauw tje (<i>Aricia agestes</i>)	2 juni	-
Bruine eikenpage (<i>Satyrium ilicis</i>)	-	-
Bont zandoogje (<i>Pararge aegeria</i>)	26 maart	14 oktober
Bruin zandoogje (<i>Maniola jurtina</i>)	2 juni	21 augustus
Citroenvlinder (<i>Gonepteryx rhamni</i>)	3 maart	29 september
Dagpauw oog (<i>Inachis io</i>)	13 maart	22 oktober
Distelvlinder (<i>Cynthia cardui</i>)	26 mei	7 oktober
Eikenpage (<i>Neozephyrus quercus</i>)	14 juli	19 juli
Geelsprietdikkopje (<i>Thymelicus sylvestris</i>)	-	-
Gehakelde aurelia (<i>Polygonia c-album</i>)	26 maart	7 oktober
Gele luzernevlinder (<i>Colias hyale</i>)	22 juni	-
Groentje (<i>Callophrys rubi</i>)	14 april	7 juli
Groot dikkopje (<i>Ochloides venatus</i>)	22 mei	3 augustus
Groot koolw itje (<i>Pieris brassicae</i>)	26 maart	15 oktober
Heideblauw tje (<i>Plebeius argus</i>)	3 juli	3 augustus
Heidevlinder (<i>Hipparchia semele</i>)	15 augustus	26 augustus
Hooibeestje (<i>Coenonympha pamphilus</i>)	29 augustus	-
Icarusblauw tje (<i>Polyommatus icarus</i>)	4 augustus	-
Klein geaderd w itje (<i>Pieris napi</i>)	15 april	30 september
Klein koolw itje (<i>Pieris rapae</i>)	12 maart	13 oktober
Kleine parelmoervlinder (<i>Issoria lathonia</i>)	15 augustus	-
Kleine vos (<i>Aglais urticae</i>)	11 maart	1 augustus
Kleine vuurvlinder (<i>Lycaena phlaeas</i>)	18 april	7 oktober
Koninginnenpage (<i>Papilio machaon</i>)	4 mei	21 juli
Keizersmantel (<i>Argynnis paphia</i>)	21 juli	-
Landkaartje (<i>Araschnia levana</i>)	12 maart	1 augustus
Oranje luzernevlinder (<i>Colias crocea</i>)	23 augustus	-
Oranje zandoogje (<i>Pyronia tithonus</i>)	22 juni	26 augustus
Oranjetip (<i>Anthocharis cardamines</i>)	11 april	5 mei
Rouw mantel (<i>Nymphalis antiopa</i>)	13 maart	-
Zilverblauw tje (<i>Celastrina argiolus</i>)	8 april	12 september
Zw artspretdikkopje (<i>Thymelicus lineola</i>)	2 juli	16 augustus

Besluit

Met bijzondere dank aan de volgende waarnemers:

Koen Verschoore - Wim De Bock - Hedwig Lauriks - Cees Van Laerhoven - Dirk Vilijn - Joris, Eveline & Sarah Pinseel - Joris Elst - Wim Van den Bergh - Cel Van Hooydonck - Marianne Smout - Mark Gebruers - Frans Vorsselmans - Karel Molenberghs - Igor Van Damme - Kristof Vlietinck - Thys Nouws - John Van den Bempt - Jos Jacobs - Herman Jacobs - Jet Van Loon.

2. Sprinkhanen

In 2007 werd de zoektocht naar Sprinkhanen verdergezet. Ondertussen zijn heel wat gegevens terug te vinden op de prachtige Internet-site www.saltabel.org. (prachtige foto's en verhelderende teksten).

Een overzicht van onze regio

In 2007 werd de **Sikkelsprinkhaan** weer waargenomen. Deze keer in de begroeiing van een sloot ten oosten van de Horendonkse Bossen (FT0703 (Joris Pinseel)) en in de berm van het Rose Grononpad (FS0299 (Steven de Saeger)).

Jammer genoeg werden geen **Veldkrekels** meer gehoord of gezien op het Benegobos. Volgend jaar hopelijk opnieuw !!!

Knosprietjes werden opgemerkt in de Kalmthoutse Heide.

Alle waarnemingen van Essen en Kalmthout op een rijtje:

Soorten	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
Boomsprinkhaan		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bruine sprinkhaan	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Gewoon doorntje	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Gewoon spitskopje	x	x			x		x	x	x	x	x		x
Grote groene sabelsprinkh.	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Heidesabelsprinkhaan	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x		
Huiskrekel	x			x			x		x	x	x		
Knosprietje	x	x	x	x	x		x	x			x		x
Krasser	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ratelaar	x						x				x		
Sikkelsprinkhaan											x		x
Snortikker											x		
Struiksprinkhaan							x	x	x	x	x	x	x
Veenmol					x								x
Veldkrekel		x		x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Zeggedoorntje								x		x	x		

3. Amfibieën en reptielen

Vooral de Paddenoverzetactie van de Huybergsebaan kwam in 2007 terug in de kijker. In 2007 werden **2170 amfibieën** opgemerkt (w.o. 938 verkeersslachtoffers). Bij de paddenoverzet werd (in tegenstelling met 2006) de zeldzame Vinpootsalamander niet meer opgemerkt.

Als we vergelijken met de vorige jaren merken we een stijging van het aantal verkeersslachtoffers. Dit komt omdat we dit jaar ook onze aandacht vestigden op de strook tussen de Nolsebaan en de PIDPA. Hier trekken heel wat amfibieën over naar de vennen van De Nol. Het gaat hier hoofdzakelijk over Gewone pad, Bruine kikker en zeer veel Groene kikker. De meeste slachtoffers vielen namelijk hier.

Maar er hoop ... bij de heraanleg van de Huybergsebaan worden een aantal paddentunnels voorzien. In 2008 zullen we hiervan hopelijk de positieve invloed kunnen merken.

Uit de Wildertse Duintjes kunnen we terug goed nieuws melden. Er werden in de "Kleiput" een maximum van 238 en in het "Bergenven" een maximum van 217 Gewone padden geteld. Het Bergenven wordt steeds populairder bij deze amfibieën. Bruine en Groene kikkers, Alpenwater-, Vinpoot- en Kleine salamander waren ook op beide plaatsen aanwezig. Geen Kamsalamander meer opgemerkt!!! Jammer!

Bruine kikker en Kleine hagedis struinden ook nog rond op het Benegobos.

In het landbouwgebied langs de Kleine Aa werden zowel Bruine als Groene kikker waargenomen.

En in een aantal tuinvijvers werden ook amfibieën opgemerkt.

In 2007 werden behoorlijke aantallen Heikikker waargenomen in het Grenspark o.a. bij het Stappersven. Op de oever van het Stappersven werd eveneens een zonnende Roodwangschildpad opgemerkt.

Kleine hagedis en Gladde slang werden regelmatig gemeld uit de Kalmthoutse Heide.

Met bijzondere dank aan de volgende waarnemers:

Wim De Bock - Hedwig Lauriks - Dirk Vlijijn - Joris, Eveline en Sarah Pinseel - Wim Van den Bergh - Marianne Smout - Mark Gebruers - Kristof Vlietinck - John Van den Bempt - Herman Jacobs - Rudy Willockx.

Joris Pinseel

4. De Huiszwaluw (*Delichon urbica*)

Het resultaat van de huiszwaluw telling 2007 in Kalmthout was positief. Het aantal broedparen bleef redelijk stabiel met 142 broedparen tegenover 152 in 2006. Toch moeten we waakzaam blijven, want enkel de grote kolonies doen het goed. De kleine kolonies zijn aan het verdwijnen. Afsteken van bewoonde nesten werd er niet geconstateerd. Wel werd er terug op 2 plaatsen belet dat de huiszwaluwen hun nesten konden bouwen door het afspannen met plastic. Op die plaatsen werd er tot 2 jaar terug nog gebroed.

Met kleinschalige kunstnestprojectjes i.s.m. de gemeente Kalmthout proberen we deze winter de kleine kolonies te ondersteunen. Ook voor het probleem van het uitrogenen, meestal aan de kolonie van de Handelaar, wordt met kunstnesten gewerkt om ze op andere plaatsen tot broeden te stimuleren.

Huiszwaluwen in Kalmthout

STRAAT	WIJK	AANTAL BROEDGEVALLEN		
		2005	2006	2007
Heikantstr.-Foxemaatstr.-Driehoek	Dorp	11	8	6
Brasschaatsestwg-Heikantstr.-Kruisstr.	Dorp	16	57	63
Zwaneberg-Handelaar-Roosendaalseb.	Achterbroek	49	48	36
Zilverenhkstwg-Darm-Mertensstr.-Maalderstr.	Nieuwmoer	11	10	12
Jos Tilborgstraat-Maatjesstraat	Nieuwmoer	6	4	1
Heuvel	Heuvel	33	25	24
		126	152	142

Igor Vandamme

Amfibieën in je vijver? Laat het ons weten!

Vroeg in het voorjaar voelen amfibieën de lente kriebelen. Watersalamanders, kikkers en padden trekken dan massaal naar hun voortplantingsplaatsen. Poelen met helder water, een goed ontwikkelde vegetatie, lekker in het zonnetje: dat zijn vaak echte amfibieënparadijzen. Jammer genoeg worden heuse amfibieënpoelen knap zeldzaam in Vlaanderen. Veedrinkpoelen worden niet meer onderhouden en verlanden, heel wat weidepoelen werden gedempt, in andere peuzelt (uitgezette) vis de meeste

salamanderlarven op. Het gaat onze inheemse soorten dan ook niet voor de wind. Zelfs Kleine Watersalamander, ooit de meest algemene salamandersoort in Vlaanderen, krijgt de laatste jaren rake klappen.

Maar misschien is er hoop. Steeds meer mensen gaan op zoek naar een beetje natuur in eigen tuin. Een fris bloeiende Gelderse Roos, een houtstapel als schuilplaats voor Egels en muizen, wat Hazelaars om spechten en Rode Eekhoortjes aan te trekken, nestkastjes rond het huis voor bedrijvige meesjes en, waarom ook niet, een tuinvijvertje. Want water brengt leven. Libellen vinden al gauw de weg naar je tuinpoel en ook amfibieën laten meestal niet lang op zich wachten. Zelfs midden in verstedelijkt gebied duiken Bruine Kikkers en Alpenwatersalamander op! Heel leuk, zeker voor de kindjes die meestal gefascineerd zijn door zoveel leven in en om het water.

Net die tuinvijvers zouden op heel wat plaatsen wel eens de redding kunnen zijn voor onze inheemse amfibieën. Er zijn er immers veel, heel veel (misschien zelfs meer dan 'echte' poelen in de natuur) en meestal is ook de waterkwaliteit er zeer goed (vaak met dank aan het zuurstofpompje). Soms ogen ze wat artificieel met plasticfolie, een vissende tuinkabouter, bergachtige watervalletjes en een klein brugje maar op zich maakt dat niet zo veel uit. Zolang het tuinvijvertje maar visvrij is (want vis en watersalamanders gaan echt niet goed samen)!

Hyla, de reptielen en amfibieënwerkgroep van Natuurpunt, is zich bewust van het belang van tuinvijvers en heeft dan ook een heuse tuinvijveractie op het getouw gezet. In de folder 'gewriemel zonder piemel' (waarmee wordt verwezen naar de manier waarop amfibieën zich voortplanten) krijg je heel wat uitleg over hoe je onze inheemse amfibieën kan herkennen (met fraaie tekeningen van onze huistekenaar Rudi Willockx). Er worden ook enkele tips gegeven over hoe je jouw vijvertje en je tuin amfibievriendelijk kan maken met concrete adviezen om bv. zeker geen salamanders, kikkers of padden uit te zetten. Laat de natuur z'n gang maar gaan en dan komt alles wel van zelf, zelfs in verstedelijkt gebied. 't Is soms wat wachten, maar komen zal het.

Heb je dus zelf een tuinvijvertje en zitten er amfibieën in, surf dan gauw naar <http://www.hylawerkgroep.be/index.php?id=140>. Hier kan je de folder downloaden en op <http://www.hylawerkgroep.be/index.php?id=142> kan je al jouw tuinvijvergegevens op een heel eenvoudige manier online invoeren. Voor verdere vragen of info kan je ook steeds terecht bij info@hylawerkgroep.be. We staan voor jou klaar en hopen alvast op een massale respons!

De folders zijn meer dan de moeite waard om te lezen!

Bericht van Hyla

Noordpool smelt aan recordtempo, kan tegen 2030 weg zijn.

De ijskap op de Noordpool heeft het deze zomer aan een nooit gezien tempo begeven. Als het smelten op deze schaal blijft toenemen, kan de Noordpool tegen 2030 in de zomer ijsvrij zijn, zo bericht de Britse krant The Guardian op gezag van experts. Volgens cijfers van Mark Serreze van het US National Snow and Ice Data Centre in Denver is op de Noordpool zowat een derde van het ijs verdwenen dat er was bij de start van de satellietmetingen dertig jaar geleden.

Sinds 2002

Het smeltritme is sterk gestegen sinds 2002. Het ritme was deze zomer nooit gezien en de hoeveelheid waterijs in het gebied kent een recordlaagte. Vorige week alleen al is een gebied gesmolten met een grootte van bijna Groot-Brittannië.

Record

Er is deze zomer al zoveel ijs gesmolten dat de noordwestpassage langs Canada volledig bevaarbaar is en de noordoostpassage langs Rusland later deze maand. De ijskap is nu verminderd tot 4,4 miljoen vierkante km en neemt nog af. Het uit 2005 daterende record was 5,3 miljoen vierkante km. Tussen 1979 en 2000 was de gemiddelde uitgestrektheid 7,7 miljoen km.

WWF ontdekt elf nieuwe dieren- en plantensoorten in Vietnam

Onderzoekers van het Wereld Natuur Fonds (WWF) hebben in Vietnam elf nieuwe dieren- en plantensoorten ontdekt. In een tropisch woud in de centraalgelegen provincie Thua Thien Hue zijn een slang, twee vlinders, vijf orchideeën en drie andere planten aangetroffen. Mogelijk zijn er nog tien andere soorten ontdekt; nader onderzoek moet dat uitwijzen.

Slang en vlinders

De slangensoort leeft dicht bij water en eet kikkers en andere kleine dieren. De kop is geel en wit gestreept en het lichaam is rood gespikkeld. Het reptiel kan 80 centimeter lang worden, aldus het WWF. Eén van de vlinders heeft een snelle en onregelmatige vliegwijze. Dit is een insect van het geslacht *Zela*. De andere vlinder is een ondersoort van de *Satyrinae*.

Nu al bedreigd

Drie van de orchideeën zijn volledig bladerloos. Onder de andere planten zijn een *Aspidistra* met een enkele, vrijwel zwarte bloem en een *Arum*

(Aronskelk) met gele bloemen, zo meldt het WWF, dat waarschuwt dat de nieuw ontdekte soorten "nu al bedreigd worden door illegale houtkap, jacht, overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen en belangenconflicten inzake de ontwikkeling van de regio".

Schorpioen steekt man in vliegtuig

Op een lijnvlucht tussen de Costa Ricaanse hoofdstad San José en Madrid is een passagier zondag gestoken door een schorpioen. "Iemand moet de schorpioen aan boord hebben gesmokkeld en vrijgelaten hebben. Het motief is niet duidelijk", reageerde een woordvoerder van de luchtvaartmaatschappij Iberia.

De passagier werd gestoken in de schouder en de vinger. Hij voelde zich bijzonder misselijk na de aanval van de schorpioen, die even later door alerte medepassagiers werd gevangen en gedood.

De ongelukkige reiziger werd behandeld door een dokter die toevallig aan boord was en kreeg onmiddellijk na de landing in de Spaanse hoofdstad medicijnen toegediend. Hij mocht vervolgens naar huis.

Berichtjes gevonden op www.hln.be

Tuur

Filosoferen met Koen

Waarom zijn er dit jaar zoveel eikels?

Nadat de meester getracht had zijn klas de kennis van bananen bij te brengen, hoe bananen groeien en waar, hoe ze per boot vanuit warme landen over de oceanen gevaren worden en zo langs de haven van Antwerpen tenslotte de winkel en ons buikje bereiken stelde hij de vraag: waarom zijn de bananen krom? Volgens het mopje in mijn blokkalender riep Jantje, enthousiast over zijn eigen kennis van de praktische wereld van alle dag: omdat ze in de haven van Antwerpen scheefgeslagen worden, meester.

De waarom?-vraag is van alle tijden en we zijn er nog lang niet klaar mee. Ook al omdat ze in twee richtingen vraagt, die van het verleden en die van

de toekomst. Jantjes antwoord is er een dat naar het verleden verwijst, naar de oorzaak. De vraag van een volwassene hengt meestal naar het verleden. Als kinderen waarom vragen is het negen keer op tien een vraag naar de toekomst: waarom zijn de wielen van mijn fiets rond? Omdat de fietsenmaker ze rond gemaakt heeft is een perfect antwoord maar geeft geen voldoening. Het antwoord dat voldoet verwijst naar de toekomst: om er gemakkelijker mee te rijden. Zelfs het kleinste kind vraagt niet verder: waarom moet ik er gemakkelijker mee rijden? De evolutieerler maakt duidelijk waarom dat dan weer zo is: de gemakkelijkst rijdende heeft meest kans te overleven.

Een meester uit de oude tijd, meester Medard, trachtte het ons destijds duidelijk te maken: beantwoordt de 'waarom?' vraag met 'omdat' wanneer ge naar het verleden verwijst naar de oorzaak, beantwoordt die naar de toekomst, naar de functie of naar het doel, met 'opdat'. Haal die twee niet door elkaar. Zo te zien aan het aantal rode strepen in de verbeterde huiswerkschriften had die goede raad beperkt succes. Volwassenen zijn grote kinderen en halen dan ook de twee geregeld door elkaar. Zelfs volwassen geleerde en ernstige biologen doen dat. Ze ontkomen niet aan kijken in twee richtingen.

Het viel me op toen ik in het laatste nummer van Oriolus een artikel las over invasies van vogels zoals pestvogels, boomklevers, notenkrakers, kepen, zwarte mezen, barmsijzen en gaaien.

"Het is gekend dat de zaadproductie van veel boomsoorten een cyclisch patroon vertoont waarbij om de paar jaar een grote oogst aan beukennoten, eikels, hazelnoten, dennenkegels ... geproduceerd wordt en occasioneel superjaren met zeer veel zaden. Waarom de bomen dat doen is een ander verhaal, maar de meest gangbare verklaring is dat dit een aanpassing van de bomen is om te verhinderen dat zaadeters zich al te sterk gaan specialiseren op hun zaden".

Knap gezien en gedaan van die bomen niet? Ietwat ingekort: 'Waarom doen bomen dat? Om de mogelijke toekomstige vogellast af te weren'. Zo redeneren is bij biologen die gebrand zijn op evolutie schering en inslag. Ik overdrijf een beetje, maar slechts een heel klein beetje, met een ander voorbeeld: Waarom hebben vogels vleugels? Om te (kunnen) vliegen, meester, is het antwoord van de klas. Een kinderlijk antwoord gericht op de voorkeursrichting van elk kind, de toekomst, de tijd der vervulde dromen. Nee, verbetert de volwassen meester die een ernstig bioloog is: omdat de evolutie vleugels voortbracht. Opdat ze (zouden kunnen) overleven bedoelt hij.

Koen Verschoore

Europese spin van het jaar 2008

Grijze huisspin, Gewone huisspin en Grote huisspin

Iedereen kent ze: de grote donkere, harige spinnen die we af en toe in de badkuip of de wasbak vinden. Door hun grootte en het contrast tegen de witte ondergrond, lokken ze bij veel mensen een sterke angstreactie uit. Het zijn de Huissspinnen, die nochtans geen enkel gevaar vormen voor de mens. Toch brengt juist de confrontatie met deze spinnensoorten ernstige schade toe aan de relatie tussen mens en spin.

Reden temeer, vond de jury, om ze te verkiezen tot Europese Spin van het Jaar 2008.

Hiermee wil men extra aandacht geven aan de typische irrationele angst van mensen voor deze achtpotige dieren.

De verkiezing van een Spin van het Jaar werd in het leven geroepen om mensen een andere kijk op spinnen te bieden en hopelijk een interesse op te wekken, of er tenminste voor te zorgen dat mensen deze nuttige diertjes beter leren kennen.

Probleem

Het is al voor de derde keer dat dit initiatief op Europese schaal doorgaat. Die grote oppervlakte zorgde dit jaar voor een probleem.

Er zijn immers meerdere soorten Huissspinnen en geen enkele ervan blijkt in alle deelnemende landen voor te komen. Daarom heeft de organisatie beslist dat ieder deelnemend land een huisspinsoort mag kiezen die ter plaatse leeft.

Drie "missen" verkozen

De Belgische Arachnologische Vereniging ARABEL is ambitieus en heeft ervoor gekozen om de drie algemeenste Huisspinsoorten van ons land aan de bevolking voor te stellen. Die keuze vertelt meteen dat een Huisspin nooit zomaar een Huisspin is. Zonder het te weten ontmoeten mensen verschillende soorten in huis. Die zijn bvb. niet allemaal even groot en dat zorgt er waarschijnlijk voor dat sommigen denken dat de Huissspinnen het ene jaar groter zijn dan het andere. Dat is meestal niet zo, maar men heeft dan gewoon een andere -grotere of kleinere- soort gezien.

Tijd voor een voorstelling van de drie "missen":

De kleinste van de drie soorten, is de Grijze huisspin (*Tegenaria domestica*). Gemeten van de kop tot aan de achterkant van het achterlijf (dus de poten niet meegerekend) wordt deze soort tot 10mm groot.

Zoals de naam zegt, is ze meestal grijs van kleur.

De drie soorten hebben elk een andere rugtekening op het achterlijf.

De achterlijftekening van de Grijze huisspin bestaat op de achterste helft uit lichter gekleurde ruitvormige figuurtjes. Zij heeft wel de meest onduidelijke

tekening van de drie. De poten van deze soort zijn relatief korter dan die van de grotere soorten. Voor de Grijsze huisspin mag er best wat stof liggen. Je vindt haar bvb. dikwijls in garages.

De middelste van de drie, maar al van aanzienlijke grootte, is de Gewone huisspin (*Teegenaria atrica*). De vrouwtjes van deze soort worden tot 16mm groot. Zij is ook het donkerst gekleurd van de drie, maar nooit echt zwart zoals mensen vaak beweren. Donkerbruin is ze, met een duidelijke lichtere tekening op het achterlijf, die vooral bestaat uit opwaarts gerichte pijltjes. Deze soort is ook vaak te vinden aan de buitenkant van huizen, in tuinhuisjes, tussen houtblokken voor de open haard enz.

De reus onder de Belgische Huisspinnen heet niet toevallig de Grote huisspin (*Teegenaria parietina*). De lichaamslengte van de vrouwtjes gaat tot 20mm, maar de mannetjes hebben veel langere poten dan de vrouwtjes, waardoor ze er voor vele mensen griezeliger uitzien. De poten van een volwassen mannetje kunnen elk wel 7 cm lang worden! Het lichaam blijft echter onder de 18mm.

Mensen denken vaak dat ze een uitheemse spin hebben gezien wanneer ze zo'n mannetje tegen het lijf liepen. Het kleine lichaam onderscheidt deze spin dikwijls van grote exotische spinnen met even lange poten.

Je kan deze soort gemakkelijk van de andere onderscheiden door de twee lichtere puntvlekken in het midden van het achterlijf. De lichtere vlekken vooraan ontbreken soms, maar de puntvlekken zijn er altijd en ontbreken bij de andere soorten. Hoewel ook buiten te vinden, verkiest deze spin toch de beschutting van garages, kelders of zolders.

Zeg nooit zomaar "Huisspin"

Zoals je aan de wetenschappelijke namen kan zien, behoren Huisspinnen tot het geslacht *Teegenaria*. In ons land komen 9 soorten voor uit dit geslacht. Niet alle soorten leven in de omgeving van mensen. Sommige leven bij voorkeur in bossen of aan de stenen van steengroeven en rotsen. Wereldwijd komen zo'n 130 soorten *Teegenaria*'s voor. Ongeveer 70 ervan werden gevonden in Europa.

IJverige opruimers

Huisspinnen weven horizontale, matachtige webben. In gebouwen vind je die vaak in hoeken van kamers of aan vensters. De spinnen maken ook een trechtervormige schuilplaats. Daarin brengen deze nachtactieve soorten de meeste tijd door.

Als een insect of pissebed in haar web belandt, voelt de Huisspin de trilling van haar web. Bliksemsnel loopt ze naar de prooi en bijt, waarbij ze tegelijk gif injecteert. Kleine prooien worden meteen opgepakt en meegenomen naar de schuilplaats. Als het om grote of gevaarlijke prooien

gaat zoals bvb. wespen, zal de spin herhaaldelijk bijten en direct weer loslaten. Bij elke beet injecteert ze echter gif, zodat zelfs taaie prooien er het loodje bij leggen.

In tegenstelling tot de meeste inheemse spinnensoorten, kunnen Huissspinnen meerdere jaren oud worden. Voor zo'n grote soorten vraagt het langer om volwassen te worden en door hun voorkeur voor gebouwen zijn ze ook beter beschermt tegen de winterkou.

Sommige exemplaren zouden vijf jaar en ouder worden.

Spinnenangst

De indrukwekkende spanwijdte van de poten van de Huisspin, boezemt nogal wat mensen angst in. Nochtans zijn deze reuzen ongewoon zachtvaardig tegenover de mens. Tijdens experimenten slaagden onderzoekers er niet of met de allergrootste moeite in om zich door deze spinnen te laten bijten. In de weinige gevallen waarin het lukte, had de beet geen vermeldenswaardig effect.

Mensen met arachnofobie weten dit, maar zijn er niet door gerustgesteld. Een fobie is dan ook bij uitstek een irrationele angst, die dus niet veroorzaakt is door een reëel gevaar. Arachnofobie is een psychische aandoening, waarbij vermijdingsgedrag de patiënt bevestigt en vaak versterkt in zijn angst. Behandeling van deze fobie is er dan ook op gericht deze vicieuze cirkel te doorbreken en de patiënt onder begeleiding aan den lijve te laten ervaren dat er geen reden tot paniek is.

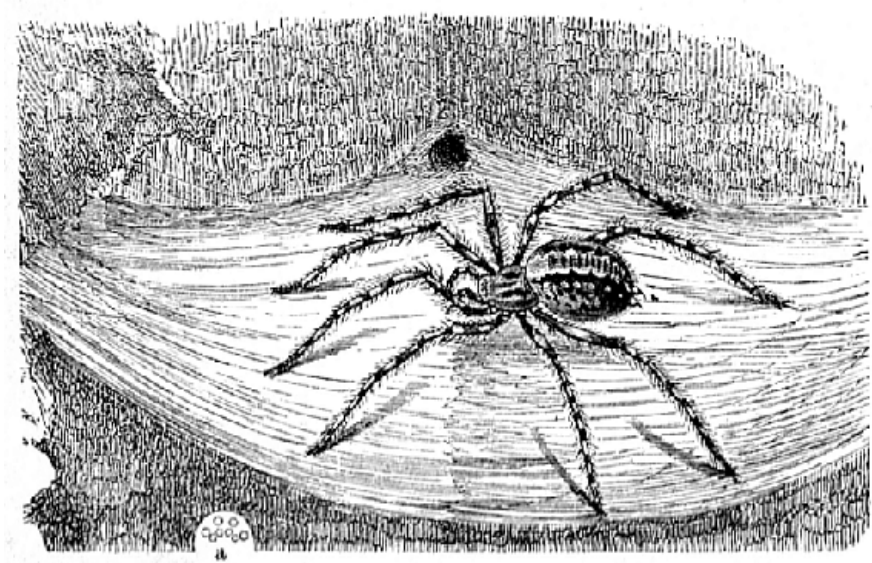
Arachnofobie is niet hetzelfde als spinnenangst. Een heel groot gedeelte van de bevolking heeft een vorm van angst voor spinnen zonder dat er sprake is van een fobie. De moderne psychologie kent veel oorzaken en verklaringen voor deze angst.

Spin in bad!

Veel mensen geloven nog steeds dat spinnen in bad belanden via de afvoer. Dat is echter niet het geval. In de herfst worden de mannelijke Huissspinnen volwassen en verlaten dan hun web om op zoek te gaan naar een vrouwtje. Bij die zoektocht lopen ze vaak rond in huis en belanden zo ook wel eens in de badkuip. Omdat ze hier niet uitraken omwille van de gladde wanden, vinden we hen 's morgens nog steeds op die plek. Een in het bad gestrande Huisspin ontzet je best door er een glas over te zetten en er dan een bierviltje onder te schuiven. Ze met de hand opnemen kan ook, maar daarbij loop je het risico dat je de spin verwondt. Door de spin zo te verwijderen red je haar niet alleen van een gewisse dood, maar zorg je meteen ook voor het behoud van een belangrijke schakel in het ecologisch systeem in en om je huis. Mensen vergeten immers nogal eens makkelijk dat huisbewonende spinnen de enige diergroep vormen die consequent komaf maakt met insecten in onze huizen.

Bedenk daarbij dat er tussen die insecten verschillende potentiële ziekteoverbrengers zijn (zoals vliegen, muggen, kakkerlakken,...) en je gaat deze "lelijke diertjes" mogelijk toch al eens door een andere bril bekijken.

Tekst: Peter Jäger & Koen Van Keer

Vogels in de herfst

Seizoensoverzicht periode september – november 2007

Het najaar is voor de vogelkijker weer een interessante periode. Vele vogelsoorten beginnen dan aan hun reis naar het zuiden en het is steeds afwachten in welke mate bepaalde vogelsoorten dan in onze regio voorkomen. Dit seizoen is samen met het voorjaar het beste seizoen om zeldzame vogels te ontdekken. Dit najaar zijn er toch weer een aantal leuke waarnemingen binnengekomen, zoals je kan lezen in volgend overzicht.

Begin september waren 10 **Geoorde Futen** (*Podiceps nigricollis*) aanwezig op het Stappersven. Op 5 oktober werd hier nog 1 ex. genoteerd.

Gedurende deze periode waren weer enkele pleisterende **Aalscholvers** (*Phalacrocorax carbo*) aanwezig op diverse plaatsen. Ook regelmatig werden groepen overvliegende vogels waargenomen.

Leuk was de **Roerdomp** (*Botaurus stellaris*) die op 26 september pleisterde in de Nol te Essen. **Grote Zilverreigers** (*Casmerodius albus*) werden dit najaar weer zeer regelmatig opgemerkt, vooral in de Kalmthoutse Heide en op het Groot en Klein Schietveld. Op 3 september trokken maar liefst 4 **Purperreigers** (*Ardea purpurea*) over het centrum van Kalmthout. Twee dagen voordien was er ook een juveniel ex. aanwezig op het Groot Schietveld.

In september en oktober kwamen er regelmatig waarnemingen binnen van **Ooievaars** (*Ciconia ciconia*). De grootste groep, die van 36 exn. vloog op 12 september over het Groot Schietveld.

Op 15 oktober vlogen 2 **Lepelaars** (*Plegadis leucorolia*) over het Groot Schietveld.

Op 17 november werden de eerste **Toendrarietganzen** (*Anser serrirostris*) waargenomen in de Wouwse Plantage (NL). Opmerkelijk was de aanwezigheid van **Kleine Rietganzen** (*Anser brachyrhynchus*) in ditzelfde gebied. Half november zaten hier max. 3 exn. maar eind november werden hier zelfs al 7 exn. waargenomen! De eerste pleisterende **Kolganzen** (*Anser albifrons*) werden gemeld in de Wouwse Plantage op 16 oktober. Tegen eind november werden hier reeds 720 exn. geteld. Hier zat eind oktober een groep van 100 **Grauwe Ganzen** (*Anser anser*).

Ook op Belgisch grondgebied werden waarnemingen verricht, op het Stappersven werden max. 50 exn. geteld en ook in de Wezelse Heide werden sporadisch waarnemingen verricht.

Op 31 oktober was nog een koppel **Bergeenden** (*Tadorna tadorna*) aanwezig op het Stappersven. **Pijlstaarten** (*Anas acuta*) werden ook bijna enkel waargenomen op dit ven. Op 24 november werd een max. geteld van

34 exn. Ook voor **Smienten** (*Mareca penopele*) was het Stappersven van belang, eind november waren hier max. 110 exn. aanwezig. **Slobeenden** (*Anas clypeata*) werden in opvallend kleine aantallen waargenomen.

Op 1 november dook er weer een koppel **Krooneenden** (*Netta ruffina*) op bij de E10-plas van Schoten. Later groeide dit aan tot 3 exn.

Kleine aantallen **Tafeleenden** (*Anthya ferrina*) verbleven deze herfst regelmatig op het Stappersven. **Kuifeenden** (*Anthya fuligula*) waren net zoals Tafeleenden ook maar in kleine aantallen aanwezig.

Merkwaardig was hier ook de aanwezigheid van een mannetje **Witoggeend** (*Anthya nyroca*) op 31 oktober en 24 november.

Op 1 september was reeds een wijfje **Brilduiker** (*Bucephala clangula*) aanwezig op het Stappersven. Op 26 november werden reeds 3 exn. gemeld. Op 26 september werden ook 3 exn. waargenomen op de Biezenkuilen in de Kalmthoutse Heide. Dit was meteen ook het maximum voor de periode.

Enkele **Visarenden** (*Pandion haelietus*) werden genoteerd langs de telposten van de Kalmthoutse Heide en het Groot Schietveld. Op 3 oktober werd een pleisterend ex. waargenomen bij het Huikven op het Groot Schietveld.

Enkele overvliegende **Rode Vrouwen** (*Milvus milvus*) werden weer gemeld over de Kalmthoutse Heide en het Groot Schietveld.

Bruine Kiekendieven (*Circus aeruginosus*) werden ook weer regelmatig waargenomen, vooral op het Groot Schietveld en in de Kalmthoutse Heide. Begin september werden reeds de eerste **Blauwe Kiekendieven** (*Circus cyaneus*) waargenomen. Nadien volgden nog verschillende waarnemingen van trekkers en overwintelaars op het Groot Schietveld, in de Maatjes en in de Kalmthoutse Heide. Verrassend was de aanwezigheid van 2 juveniele **Grauwe Kiekendieven** (*Circus pygargus*) op het Groot Schietveld op 28 oktober.

Ruigpootbuizerd (*Buteo lagopus*) werd meer waargenomen dan in andere jaren. Op 28 oktober was een ex. aanwezig in de Wouwse Plantage en ook op de telposten van de Kalmthoutse Heide en het Groot Schietveld werden enkele exn. waargenomen.

Smellekens (*Falco colombarius*) werden ook regelmatig waargenomen in de Wezelse Heide, in de Kalmthoutse Heide en op het Groot Schietveld. De 2 laatste **Boomvalken** (*Falco subbuteo*) werden op 23 september gezien op het Groot Schietveld. **Slechtvalken** (*Falco peregrinus*) komen dankzij de broedgevallen in de Antwerpse Haven, de laatste jaren steeds meer voor in de regio. Zo werden ook nu weer regelmatig exn. opgemerkt op het Groot Schietveld en in de Kalmthoutse Heide.

Enkele overvliegende **Bontbekplevieren** (*Charadrius hiaticula*) werden genoteerd langs de telposten. Op 14 september pleisterde ook een ex. op het Groot Schietveld. Op 25 oktober en 23 november vloog er telkens een **Zilverplevier** (*Pluvialis squatarola*) over het Groot Schietveld.

Op 23 nov. werden hier ook 3 **Bokjes** (*Lymnocyptes minimus*) opgemerkt. **Watersnippen** (*Gallinago gallinago*) waren deze periode dan weer talrijker aanwezig. Ook **Houtsnippen** (*Scolopax rusticola*) werden weer op diverse plaatsen gemeld.

De enige **Zwarte Ruiter** (*Tringa erythropus*) van deze periode was eind september present. Ook **Witgatjes** (*Tringa ochropus*) werden slechts sporadisch waargenomen. De enige **Bosruiter** (*Tringa glareola*) werd op 25 september waargenomen in de Kalmthoutse Heide.

Op 11 november werd er een dode **Kleine Alk** (*Alle alle*) gevonden in Kalmthout-Heide. De vogel was door het stormweer afgedwaald naar het binnenland. Dit is de eerste waarneming voor onze regio!!

Ijsvogels (*Alcedo atthis*) werden af en toe waargenomen op het Groot Schieten en in Essen.

Op 29 september was een **Draaihals** (*Jynx torquilla*) aanwezig op de Kalmthoutse Heide. **Zwarte Spechten** (*Dryocopus martinus*) waren weer regelmatig te zien of te horen in de grote boscomplexen binnen de regio.

Op 23 november vloog de laatste **Boomleeuwerik** (*Lullula arborea*) over de regio. In september pleisterden regelmatig 1 tot 2 **Duinpiepers** (*Anthus campestris*) op het Groot Schietveld. In de Kalmthoutse Heide was ook een ex. aanwezig op 25 september. De eerste **Waterpieper** (*Anthus spinoletta*) was op 23 september aanwezig op het Groot Schietveld. Later pleisterden hier max. 36 exemplaren.

Grote Gele Kwikstaarten (*Motacilla cinerea*) kon gedurende deze periode een vrij algemene doortrekker worden genoemd. Op verschillende plekken kwam deze mooie vogel voor.

Ditzelfde geldt voor **Tapuiten** (*Oenanthe oenanthe*). Deze soort kon je zoals gewoonlijk het gemakkelijkst aantreffen in de Kalmthoutse Heide en op het Groot Schietveld. Op 25 oktober was hier nog een vrij laat ex. aanwezig. Twee dagen voordien (23 oktober) werd een pleisterende **Beflijster** (*Turdus torquatus*) gesignaleerd op het Groot Schietveld.

Leuk waren 7 **Baardmannetjes** (*Piarnus biarnicus*) die op 25 oktober in de Matjens aanwezig waren.

Zeer verrassend was echter de waarneming van 2 **Glanskoppen** (*Parus*

palustris) bij het station van Essen, eveneens op 25 oktober. Het zou om de eerste waarneming gaan in onze regio.

Vanaf september waren de **Klapeksters** (*Lanius excubitor*) terug aanwezig in hun overwinteringsgebied. Op het Groot Schietveld waren dit jaar max. 5 exn. aanwezig en in de Kalmthoutse Heide max. 3 exn.

Kleine groepjes **Putters** (*Carduelis carduelis*) werden af en toe gemeld, voornamelijk in de Maatjes. Twee **Noordse Goudvinken** (*Pyrrhula pyrrhula pyrrhula*) waren op 23 november aanwezig in een tuin te Wuustwezel-Gooreind. Een gewone **Goudvink** (*Pyrrhula pyrrhula*) vloog op 4 november over Kalmthout.

De beste soort uit deze periode was een **Dwerggors** (*Emberiza pusilla*) die van 22 oktober tot 15 november aanwezig was in de Nol te Essen-Wildert!!

Tot zover dit overzicht. Bedankt aan alle waarnemers voor het bezorgen van hun gegevens.

Een volledig overzicht vind je op www.noorderkempen.be

Waarnemers:

Ivan Coenraeds, Jos Cox, Wim De Bock, Rolf De Kam, Jef De Ridder, Steven De Saeger, Huub Dons, Joris Elst, Bart Hoeymans, Jos Jacobs, Louis Jacobs, Herman Jacobs, Jean Jordaens, Ignace Ledegen, Jos Keuppens, Karel Molenberghs, René Nelen, Herman Nuytemans, Joris Pinseel, Georges Simons, Paul Snels, Dirk Symens, Peter Symens, Walter Sluis, Marnix Thibaut, Wim & Wouter Vandenberg, Cel Van Hooydonck, Cees Van Laerhoven, Wouter Vanwesenbeeck, Glenn Vermeersch, Koen Verschoore, Dirk Villijn, Herman Voet, Ludo Wens

Samenstelling: Wouter Vanwesenbeeck